

ВІЙСЬКО

№4 (70) 2006

УКРАЇНИ

12

Ракетні війська:
відновити!
І «Точка».

20

За крок до
Армагедону

35

П'ять перепон
на шляху
до одужання

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Сергій БАСАРАБ
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Леонід ГОЛОПАТЮК
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Анатолій ЛОПАТА
Володимир ПАСЬКО
Петро ПУКЕР
Віталій РАДЕЦЬКИЙ
Володимир РУДИК
Іван СТУПАК
Ілля ТИЩЕНКО

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Людмила ЗАГОРОНЮК

Реклама:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ
В'ячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Фото:

Сергій ПОПСУЄВИЧ
Юрій ЦОКОВ

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК

Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.mil.gov.ua/viysko_ua
© «Військо України», 2006

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 04.04.2006 р.

Передплатний індекс: 74101

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку. Ціна договірна.

Інформаційна підтримка:
Управління прес-служби МО України.

Технічна підтримка: «ЕПОС»
Друк: «Поліграф-Експрес»
Адреса: Київ, 04017, вул. Верхній вал, 2а

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове.
Рукописи, фотознімки, малюнки редакція не
рецензує і не повертає. Журнал надає авторам
можливість висловлювати думки, які не
віддзеркалюють погляди редакції. За рекламну
інформацію відповідає рекламодавець.

ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ 4

**Гриль по-російськи, або хто випустив
бридке інформаційне «качення» з-під
крила двоголового орла?**

Костянтин САДІЛОВ

ГЕОПОЛІТИКА 8

**Кінцева зупинка — НАТО,
або 10 «за» щодо вступу
України до Альянсу**

Андрій РИЖЕНКО

АКТУАЛЬНО 12

**Ракетні війська:
відновити! І «Точка».**

Віктор ТАРАСОВ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ДЕСАНТ.....16

Коли «розквітає» Полин...

Микола ДОЛГІХ

ЯК ЦЕ БУЛО 20

За крок до Армагедону

Петро БЕЖНАР

ТВОЇ СИНИ, УКРАЇНО! 28

**Анатолій МАЛАХОВ:
«Чорнобиль продемонстрував героїзм
Людини. І... її безсилля»**

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....30

**Без права на визнання? Той, хто ціною
власного здоров'я рятував життя інших,
сьогодні сам потребує порятунку**

Володимир ГАЛАНЦЕВ

НОТА ВЕНЕ 35

**Військова медицина:
п'ять перепон на шляху до одужання**

Микола ВОВКОДАВ

ЕКСКЛЮЗИВ 40

**Андраш БОРЧОК: «В Україні відбулися
значні зміни. Якби не бачив цього
на власні очі — не повірив би...»**

Юрій КУЗНЕЦОВ

АРСЕНАЛ 47

**Стратегічний бомбардувальник
В-1В (США)**

МАЖОРНИЙ АКОРД

Миротворча місія України у складі Тимчасових сил ООН у Лівані успішно завершена

14 березня в розташуванні 3-го окремого інженерного батальйону ЗС України Тимчасових сил ООН у Лівані відбулася церемонія завершення миротворчої місії українським підрозділом. Звертаючись до наших миротворців, Командувач Тимчасових сил ООН у Лівані французький генерал-майор Алан Пелегріні наголосив, що завдання, які довелося виконувати Укрінжбату, були найнебезпечнішими і найвідповідальнішими.

На адресу українського батальйону надійшли листи-подяки від мерів міст та голів муніципалітетів. Керівники місцевої влади висловили українським миротворцям щире подяку за складну й небезпечну роботу, яку вони виконували у Лівані, і водночас жаль з приводу їхнього від'їзду.

Перед відльотом першої групи українських військовослужбовців на Батьківщину в розташуванні батальйону відбулося урочисте прощання з Бойовим прапором: 198 миротворців востаннє вишикувалися перед військовою святиною, яка єднала їх на ліванській землі.

3-й окремих інженерний батальйон ЗС України брав активну участь в підтриманні миру в Лівані з липня 2000 року. Підсумком його миротворчої діяльності стали знешкоджені 6352 вибухонебезпечні предмети, понад 550 тис. кв. метрів території, звільненої від пекельних пристроїв, 16 гуманітарних інженерних завдань з будівництва та відновлення об'єктів соціальної інфраструктури. А місцеві мешканці тепло згадуватимуть турботу та допомогу українських військових лікарів.

Беззаперечним свідченням високого рівня професійної підготовки наших військовиків стало те, що за майже шість років перебування у Лівані Укрінжбат не втратив жодної людини. Це єдина безвтратна Місія в історії миротворчої діяльності України.

«Створення у Збройних Силах Рад офіцерів повинно послужити справі збереження і розвитку військових традицій, а також сприяти соціальній і правовій захищеності офіцерів та членів їхніх сімей»

Міністр оборони України **Анатолій ГРИЦЕНКО** з нагоди затвердження «Положення про Ради офіцерів у Збройних Силах України»

ОФІЦІЙНО

Враховуючи вимоги Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки щодо поступового переходу до перспективної системи органів військового управління, керівник оборонного відомства **Анатолій Гриценко** підписав Директиву «Про проведення організаційних заходів у Генеральному штабі Збройних Сил України у 2006 році».

— У ході реалізації цієї Директиви, — зазначив міністр оборони, — структура Генерального штабу Збройних Сил України буде приведена до типової структури штабів збройних сил передових країн світу, у тому числі країн—членів НАТО.

За словами **Анатолія Гриценка**, таким чином буде реалізована можливість прискорити євроінтеграційні процеси в збройних силах, не знижуючи рівня бойової та мобілізаційної готовності.

Глава оборонного відомства також зазначив, що з метою недопущення порушень вимог чинного законодавства України щодо призначення на інші посади або звільнення з військової служби осіб офіцерського складу, прапорщиків (мічманів) та вивільнення працівників, посади яких підлягають скороченню, термін виконання організаційних заходів визначений до 31 травня поточного року.

МАНЕВРИ

БОЙОВА ПІДГОТОВКА

Підсумовуючи результати заходів бойової підготовки сухопутним, повітряним та морським компонентами Об'єднаних сил швидкого реагування (ОСШР) у 2005 році, начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник **Сергій Кириченко** наголосив, що порівняно з 2000 роком відповідні показники зросли у кілька разів.

— Програми з вогневої підготовки, водіння бойових машин та автомобілів підрозділами виконані у повному обсязі, а середній наліт на екіпаж у Повітряних Силах України зріс більше ніж у 7 разів. Плани бойової підгото-

вки сухопутної складової Військово-Морських Сил вдалося виконати у повному обсязі, а морський компонент ВМС — на 90 відсотків.

СПІВРОБІТНИЦТВО

22–25 березня Україну з робочим візитом відвідала делегація з Македонії під керівництвом заступника командувача Об'єднаного оперативного командування Армії Республіки Македонія бригадного генерала **Зорана Лекоскі**.

У ході візиту офіцери сухопутних і повітряних підрозділів македонської армії обмінялися зі своїми українськими колегами досвідом щодо підготовки особового складу сухопутних військ та армійської авіації. Обговорювалися питання участі частин та підрозділів Сухопутних військ Збройних Сил України у миротворчих операціях під егідою НАТО і, зок-

рема, використання досвіду українських вертолітних підрозділів, які брали і беруть участь у миротворчих операціях, та їх всебічне забезпечення.

Зведений підрозділ Військово-Морських Сил ЗС України бере участь в оперативно-тактичному навчанні сил реагування НАТО «Brilliant Mariner-2006».

Нашу державу на маневрах представляє рота морської піхоти та група водолазів Військово-Морських Сил ЗС України. Під час навчання наші військовики разом з іспанцями відпрацьовують тактику дій підрозділів

морської піхоти на рівні взводу, роти та батальйону, елементи висадки з вертольотів та морських десантних засобів, виконують вправи практичних стрільб зі стрілецької зброї. Крім того, українські морські піхотинці проводять тренування з організації евакуації неозброєного цивільного персоналу та надання гуманітарної і медичної допомоги цивільному населенню.

ПРИЗНАЧЕННЯ

23 березня Указом Президента України №251/2006 увільнено з посади командувача Військово-Морських Сил Збройних Сил України віце-адмірала Ігоря Князя.

Наступним Указом Президента України №252/2006 командувачем Військово-Морських Сил ЗС України призначено контр-адмірала

Ігоря Тенюха, який до цього обіймав посаду заступника начальника Генерального штабу ЗС України.

Наказом Міністра оборони України №103 від 23 березня 2006 року на посаду заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України призначено віце-адмірала Ігоря Князя.

АРМІЯ — З НАРОДОМ!

За прогнозами фахівців гідрометеослужб Західного регіону України, затяжна зима і велика кількість опадів з наступним різким таненням снігу можуть призвести до значного підвищення рівня води у річках, а відтак — існує загроза повені.

Цим важливим питанням переймається і Західне оперативне командування Сухопутних військ ЗС України. Штабом командування вже визначені підрозділи та аварійно-рятувальні команди, які залучатимуться до ліквідації можливих наслідків повені. Загалом у зоні відповідальності

призначено 8 евакуаційно-рятувальних груп та 18 підривних команд. Усього до рятувальних робіт планується залучити близько 400 військовослужбовців, 50 одиниць інженерної техніки, 60 автомобілів та 20 пересувних електростанцій.

«ЄВРОБАЧЕННЯ-2006»

Солістка Ансамблю пісні і танцю Збройних Сил України Тіна Кароль представлятиме нашу державу на пісенному конкурсі «Євробачення», який цього року відбудеться в Греції.

Путівку до Афін Тіна виборола у національному відбірковому конкурсі «Ти — зірка!». Вона перемогла за сумарним результатом голосування глядачів і оцінок журі, набравши мак-

симальну суму балів — 24. Тепер на Тіну Кароль чекає підготовка до «Євробачення» та турне європейськими країнами.

Нагадаємо, що влітку минулого року співачка стала переможницею конкурсу молодих виконавців у Юрмалі «Нова хвиля». Зі своїми концертами Тіна Кароль відвідала також українські миротворчі континенти в Іраку та Косовому.

СПОРТ

На XI чемпіонаті світу з легкої атлетики у закритих приміщеннях представниця Львівської навчально-спортивної бази літніх видів спорту Міністерства оборони України рядова служби за контрактом Людмила Блонська виборола золоту медаль. Вона стала чемпіонкою світу в легкоатлетичному п'ятиборстві з результатом 4685 очок.

Армійська спортсменка вийшла в лідери вже після першого виду змагань в бігу на 60 м з бар'єрами, де показала кращий особистий результат — 8,29 сек. Персональний рекорд вона встановила і в штовханні ядра — 13,43 м.

Завдяки перемозі Людмили Блонської та динамівця Івана Гешка у бігу на 1500 м, збірна України у командному заліку, посіла третє місце поступившись лише, національним командам Російської Федерації та США.

СОЦАДАПТАЦІЯ

У Вінницькому університеті відбулася презентація проекту «Допомога в соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям Збройних Сил України». Він розроблений спільними зусиллями Міністерства оборони України та координатора проектів ОБСЄ в Україні, а також Державного департаменту адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, і конверсії колишніх військових об'єктів.

Передбачається, що в рамках цього проекту на базі університету за підтримки Міжнародного благодійного фонду «ЄвроАзія» розпочнеться перенавчання 50 офіцерів Повітряних Сил ЗС України, щойно звільнених або запланованих на звільнення зі збройних сил у 2006 році. В рамках проекту також передбачається розпочати перенавчання офіцерів за цивільними спеціальностями у Кіровограді, Мелітополі, Чернігові та Львові.

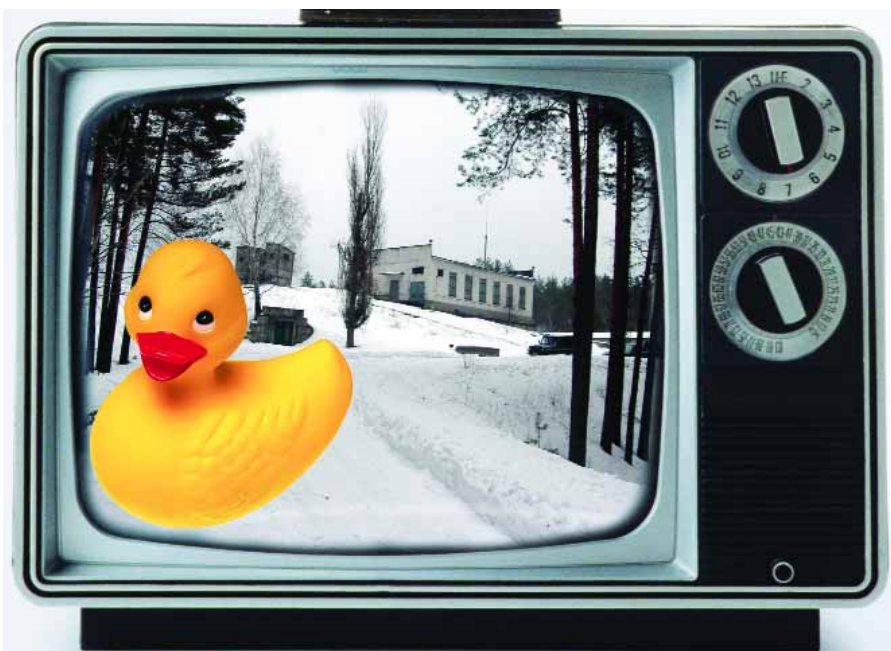
***

У Севастополі відбулася зустріч командування Військово-Морських Сил ЗС України, Севастопольського військово-морського інституту імені П.С.Нахімова та Севастопольського міського центру зайнятості з менеджером Програми НАТО-Україна з перепідготовки військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, паном Крістофером Штаудтом.

Під час зустрічі обговорювалися питання відкриття таких курсів у Севастополі. Адже з початку поточного року НАТО в рамках Програми «Партнерство заради миру» розпочав фінансування цього проекту.

Як зазначив пан Крістофер Штаудт, завданням курсів буде перепідготовка офіцерів інженерних спеціальностей для їх подальшого працевлаштування на посади судових механіків, а також спеціалізоване вивчення англійської мови.

За матеріалами Управління прес-служби МО України

ГРИЛЬ ПО-РОСІЙСЬКИ

або Хто випустив бридке інформаційне «качення» з-під крила двоголового орла?

Вочевидь ми вже так звикли до різних «непорозумінь», які виникають в українсько-російських взаєминах, що часом не звертаємо на них уваги. Але подія, яка сталася у середині березня, сколихнула все суспільство. Тепер до слів «газ», «Чорноморський флот», «маяки», при згадуванні яких у багатьох виникають неприємні асоціації, сміливо можна додати й «Макарів-1».

Усе розпочалося в минулому році, коли на електронну адресу голови парламентського Комітету з питань національної безпеки і оборони Георгія Крючкова надійшов анонімний лист.

У ньому йшлося про те, що нібито у липні 2005 року начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Сергій Кириченко наказав виконуючому обов'язки начальника гарнізону «Макарів-1» підполковнику Юрію Сінілу підготувати помешкання для утримання в'язнів ЦРУ з Афганістану та Іраку.

Далі автор стверджує, що завдяки старанням працівників вінницької фірми «Тріумф», до кінця липня така споруда була готова: «проведені відповідні ремонтні роботи, встановлені ґрати на вікнах, підсилені двері».

І далі: «29 липня Міністр оборони України Анатолій Гриценко віддав таємне розпорядження щодо забезпечення 6 серпня посадки та зльоту літака (бортовий номер № N85VM) на аеродромі в Озерному Житомирської області... Цей борт доставив в Україну першу партію ув'язнених. Це був літак типу «Гольфстрім». Відомо також, що протягом серпня літак з цим бортовим номером сідав у Озерному щонайменше 5 разів...», — продовжує невідомий автор.

Потім він у кращих традиціях детективного жанру описав, як начальник гарнізону підполковник Юрій Сініло особисто контролював надсекретність операції по доставці арештантів у «Макарів-1» та розміщенню їх у споруді, переобладнаній під в'язницю.

Георгій Крючков звернувся з відповідним запитом до військового відомства. Міністр оборони Анатолій Гриценко, ознайомившись зі змістом листа, зателефонував народному депутату і дав чітку характеристику цій інформації: «Нісенітниця».

Але водночас він доручив компетентним органам перевірити правдивість наведених у листі фактів на об'єктах у «Макарові-1» та на аеродромі в Озерному. Висновок представників Військової служби правопорядку був однозначний: жодної в'язниці чи подібних до неї об'єктів на території бази не існує. Комісія також встановила, що за

період, який підлягав перевірці, на аеродром в Озерному здійснювали посадку тільки літаки Збройних Сил України.

На цьому можна було б поставити крапку. Але на початку січня цього року швейцарська газета «Sonntags Blick» надрукувала матеріал, в якому зазначалося, що ще у середині листопада 2005 року швейцарські спецслужби перехопили факс, відправлений зовнішньополітичним відомством Єгипту до свого посольства у Великій Британії. У ньому йшлося про допит 23 громадян Іраку й Афганістану на території Румунії, а також про те, що подібні допити проводять у тюрмах ЦРУ на території Косового, Македонії, Болгарії та... України.

Відповідні державні органи України — Служба безпеки та Міністерство закордонних справ заявили про абсурдність цього повідомлення. До речі, швейцарські журналісти самі визнали, що вони не мають конкретних фактів.

УКРАЇНСЬКИЙ «АБУ-ГРЕЙБ» НА РОСІЙСЬКОМУ КАНАЛІ

Минуло ще три місяці, і 12 березня на російському телеканалі «Росія» виходить авторська програма журналіста Аркадія Мамонтова «Спеціальний кореспондент», сюжетна лінія якої була побудована на тому ж самому анонімному листі, надісланому Георгію Крючкову. До того ж, автор програми зробив прив'язку до історії з «таємними тюрмами» у Польщі. Серед співрозмовників Аркадія Мамонтова були й сам Георгій Крючков, і керівник фірми «Тріумф», що нібито виконувала ремонтні роботи на території «Макарова-1», і анонімні свідки, які будімо бачили в Озерному американські літаки.

Але чомусь у кадрі не було керівництва Міністерства оборони України, начальника гарнізону «Макарів-1» підполковника Юрія Сініла, командира авіаційної бригади з Озерного полковника Валерія Лозицького. Тобто жодної звинуваченої у листі посадової особи.

Хоча у сюжеті не наводиться жодних прямих доказів наявності в Україні таємної в'язниці ЦРУ, російська «акула пера» робить зухвалий висновок: «Швидше за все, в Україну були вивезені в'язні з

Ксерокопія наказу, якою оперував російський журналіст, мала стилістичні помилки та неіснуючий номер. На ній також відсутня гербова печатка, а підпис — підроблений.

Польщі та Румунії». І продовжує озвучувати свої припущення: «Розташування на території України ізоляторів для в'язнів з Афганістану та Іраку було необхідною умовою прояву її лояльності до США. На думку деяких іноземних експертів, Україна виконувала роль буфера. Коли інформація про розміщення таємних тюрем на території східноєвропейських держав, передусім Польщі, стала надбанням суспільства і вибухнув скандал, згадали про запасний, український варіант».

Наостанок із вуст російського журналіста прозвучало: «Це очевидне співробітництво. Головного союзника США у Східній Європі — Польщу в такий спосіб було виведено з-під удару критики світової громадськості. А в Україні скандал тихо зійшов нанівець».

РЕАКЦІЯ НА ПРОВОКАЦІЮ

Ранком наступного дня після виходу в ефір програми «Спеціальний кореспондент» ті, хто її бачили, пошепки переказували сюжет «триллера». Ще б пак, адже він був віртуозно закручений, з елементами зйомки прихованою камерою, коментарями «учасників подій» і «свідків» із закритими обличчями, іншими «родзинками» детективного телевізійного жанру.

Реакція Міністерства оборони України була миттєвою. Вже 13 березня опівдні начальник Генерального штабу — Головнокомандувач Збройних Сил України генерал-полковник Сергій Кириченко провів прес-конференцію, на якій аргументовано розірвав увесь ланцюжок звинувачень. Крім того, він висловив готовність зробити безпрецедентний крок — допустити представників мас-медіа на територію військового гарнізону «Макарів-1», який до цього не відвідав жодний журналіст. Адже об'єкти, які розташовані у лісі на відстані близько 100 кілометрів від Києва, залишаються під грифом «цілком таємно».

У «СВЯТАЯ СВЯТИХ»

16 березня на аеродромі в Озерному «висадився великий десант» журналістів. Була серед журналістської братії й знімальна група телеканалу «Росія». Розвіяти міф про наявність на території військового гарнізону під Києвом таємної в'язниці ЦРУ прибув і особисто Міністр оборони України Анатолій Гриценко.

Привітавши представників «четвертої влади», Анатолій Степанович одразу зазначив, що журналісти матимуть можливість відвідати всі об'єкти, розташовані на території гарнізону, та поспілкуватися з ким вони побажають. Єдиний виняток — усередину колишніх сховищ ядерних боєприпасів журналісти зайти не зможуть, адже, згідно двосторонніх українсько-російських домовленостей, ці об'єкти залишаються таємними.

Хоча після вивезення у 1996 році з «Макарова-1» ядерних боєприпасів поставало питання щодо зняття грифу таємності з гарнізону, розформування військових частин та передачі об'єктів інфраструктури до місцевих органів влади. Але цього не сталося.

Військовий гарнізон «Макарів-1» заснований у 60-х роках минулого століття. За радянських часів він підпорядковувався 12-му Головному управлінню Міністерства оборони СРСР, що відповідало за зберігання і експлуатацію ядерних боєприпасів.

У 1965 році в «Макарові-1» було здано в експлуатацію декілька сховищ зберігання ядерних боєприпасів.

У 1996 році всі ядерні боєприпаси з території «Макарова-1» були вивезені. Нині там розміщена Центральна база зберігання боєприпасів Командування Сил підтримки ЗС України, а в колишніх сховищах ядерних боєприпасів зберігаються звичайні боєприпаси, зокрема, для стрілецької зброї.

Справа в тому, що за радянських часів подібні об'єкти будувалися за єдиним типовим проектом «С». На сьогодні на території Росії в них і досі зберігається ядерна зброя. Розсекречення їх на території України і, відповідно, вільний доступ до цих об'єктів може розкрити систему їх охорони, доступу та експлуатації, тобто завдасть шкоди збереженню таємниць Росії. Враховуючи цей фактор, у 2001 році уряди України та Росії підписали відповідну Угоду про додержання на об'єктах гарнізону «Макаров-1» режиму таємності.

За дорученням Міністра оборони України командувач Сил підтримки Збройних Сил України генерал-лейтенант Анатолій Собора розповів присутнім про розташування сховищ та об'єктів на території гарнізону та їхні особливості. У свою чергу журналісти жваво цікавилися, на яких об'єктах робився ремонт — встановлювалися ґрати, зміцнювалися стіни. Тобто робилося те, про що багатомільйонній аудиторії розповідав канал «Росія».

Нарешті всіх представників масмедіа запросили на технічну територію гарнізону, де власне й знаходяться таємні об'єкти.

— Раніше над «Макаровом-1» літакам пролітати заборонялося, а

сьогодні тут майже сотня журналістів з фотоапаратами і телекамерами. Місяць тому таке навіть уявити було важко, — зазначив один із офіцерів гарнізону.

Дійсно, вітчизняне військове відомство зробило безпрецедентний крок, допустивши журналістів у «свята святих». Але цього вимагали обставини, вимагало суспільство, яке мало право пересвідчитися, що українська влада чесна і прозора не тільки на словах, а й на ділі.

Піднявшись з шахти, де колись зберігалися ядерні боеприпаси, Анатолій Гриценко не зміг приховати враження, яке справило на нього технічне обладнання цього об'єкта.

— Об'єкт, безумовно, унікальний. Вартість його важко оцінити, але те, що це мільярди гривень — абсолютно очевидно. Зараз там зберігаються звичайні боеприпаси. Ніяких в'язниць у сховищі немає, — повідомив Анатолій Степанович.

Далі, спілкуючись з журналістами, Міністр оборони України за лічені хвилини звів нанівець всю «доказову базу» російського «борзописця» Мамонтова. Він, зокрема, спростував звинувачення тележурналіста на свою адресу, а також на адресу начальника Генерального штабу про те, що нібито вони від-

давали таємний наказ щодо переобладнання будівель на території військової частини гарнізону «Макаров-1» під таємну в'язницю для 10 ув'язнених терористів та прийому літака з ув'язненими на аеродромі в Озерному.

Так, 25 липня 2005 року, коли Анатолій Гриценко нібито таємно віддав розпорядження командирі авіабази в Озерному, він перебував у відпустці в Криму.

— Ні я, ні на той час тимчасово виконуючий обов'язки міністра оборони мій перший заступник Леонід Поляков юридично не мали права видавати такі накази. Тобто це — відверта брехня, — підкреслив Анатолій Гриценко.

Справжньою фальшивкою виявилася ксерокопія наказу, якою оперував у своєму телешедєврї Аркадій Мамонтов. Начальник Макаровського гарнізону підполковник Юрій Сініло детально пояснив журналістам, що цей наказ — груба фальсифікація, адже «документ» оформлений нетипово, до того ж має грубі стилістичні помилки та неіснуючий номер. Крім того, відсутня гербова печатка, в прізвищі його допущені граматичні помилки, а підпис — підроблений.

— Я ніколи не поміняв би офіцерські погони на погони тюремника! — роздратовано кинув підполковник.

Стосовно вінницької фірми «Тріумф», яка також згадується в документах, що нібито свідчать про виконання робіт з переобладнання будівель під в'язницю, Анатолій Гриценко повідомив:

— Це абсолютна брехня. У Вінниці існує тільки одна фірма під назвою «Тріумф», і вона займається кабельним телебаченням. Хочу також наголосити, що безпідставні звинувачення з боку російського журналіста завдали великої шкоди діловій репутації цієї фірми.

Так, ремонтні роботи на об'єктах «Макарова-1» велися. Але там не встановлювалися ґрати на вікна, а оновлювалася та зміцнювалася огорожа периметра того самого таємного сховища. І проводила ці роботи, до речі, й дотепер проводить, миколаївська фірма «Вега-плюс», керівник якої Олександр Зимоглядов повністю це підтвердив.

«Байку» про літаки, які нібито приземлялися на аеродромі в Озерному, довелося спростовува-

Комісією також встановлено, що за період, який підлягав перевірці, на аеродромі в Озерному здійснювали посадку лише літаки Збройних Сил України.

ти командирів авіаційної бригади, яка розташована на цьому аеродромі, полковнику Валерію Лозицькому та представнику Служби обслуговування повітряного руху України Віктору Березі. Вони повідомили журналістам, що у період з квітня 2005 року і до сьогодні на військовому аеродромі в Озерному не здійснював посадку жодний літак, окрім літаків Повітряних Сил ЗС України.

Журналісти відвідали ще декілька об'єктів, де теоретично могли бути влаштовані в'язниці, але й там жодних ознак наявності «зони для іракських і афганських терористів» не знайшли.

На жаль, почути і побачити все це не побажав аташе з питань оборони при Посольстві Російської Федерації в Україні генерал-лейтенант Володимир Кузьмічов. Не інакше, як саме небажанням, а може й соромом за дії своїх співвітчизників, можна пояснити його відсутність у «Макарові-1». Адже керівники Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України двічі надсилали генерал-лейтенанту Володимирі Кузьмічову запрошення відвідати скандально відомий гарнізон, аби пересвідчитися у відсутності там «таємних в'язниць ЦРУ» та донести правдиву інформацію не тільки до українських, а й до російських громадян.

Усі події навколо «Макарова-1», на думку Міністра оборони України Анатолія Гриценка, є спланованою спробою дискредитації України, її Збройних Сил, зовнішньої та внутрішньої політики держави.

— Внаслідок цієї дезінформації і, можливо, проведеної спецоперації, завдано значної шкоди іміджу України та її Збройних Сил. Очевидно, що російська сторона має вибачитися і спростувати цю інформацію. І я маю на увазі не тільки телеканал «Росія», говорячи ширше — «російська сторона», оскільки цей об'єкт захищається на рівні міждержавних і міжурядових угод. Якщо цього не станеться, ми звернемося до суду, і, безперечно, виграємо справу, — підсумував Анатолій Гриченко.

СПЛАНОВАНА АКЦІЯ ЧИ НЕПРОФЕСІОНАЛІЗМ ЖУРНАЛІСТА?

Вочевидь, говорячи про сплановану спецоперацію, керівник віт-

На думку глави оборонного відомства, події навколо «Макарова-1» є спробою дискредитації України та її Збройних Сил.

чизняного оборонного відомства мав рацію. Адже якби російський журналіст Аркадій Мамонтов діяв професійно і звернувся б до Міністра оборони України та інших посадових осіб, які фігурували в його репортажі, то мав би можливість отримати достовірну інформацію. Але він навіть спроби такої не зробив.

Звичайно, можна було б списати ситуацію навколо «американських в'язниць» в Україні на некомпетентність та непрофесіоналізм російського журналіста. Але чи може так помилятися член Академії російського телебачення, нагороджений орденами «За особисту мужність» та «За заслуги перед Вітчизною» за висвітлення подій в Абхазії, Інгусетії, Чечні та Будьоновську, яким є Аркадій Мамонтов?

У цьому зв'язку постає закономірне запитання: кому і навіщо все це потрібно?

«А ларчик просто открывался...»: матеріал був підготовлений на замовлення, і спростування керівництва українського оборонного відомства до його сценарію не входило.

Як зазначають самі російські журналісти, з якими мені довелося поспілкуватися приватно, телека-

нал «Росія» називають не інакше як «рупором Кремля». Офіційна Москва ніколи не приховувала своїх симпатій чи антипатій до політичних сил України після Помаранчевої революції, особливо напередодні парламентських виборів. Тому малоімовірно, що сюжет випадково вийшов у ефір за два тижні до виборів до Верховної Ради України. Просто комусь у Білокам'яній дуже кортіло знову розкрутити відпрацьовану на Заході та вже викинуту на інформаційне звалище тему «таємних тюрем ЦРУ», щоб зашкодити іміджу діючої влади, яка буцімто дозволяє таке робити на українській землі.

І наостанок. Присутня в «Макарові-1» знімальна група телеканалу «Росія» також пересвідчилася у відсутності там будь-яких «в'язниць» і навіть взяла у Міністра оборони України Анатолія Гриценка ексклюзивне інтерв'ю. Більше того, підготовлений сюжет був надісланий до Москви, але... Але російський глядач його не побачив ні того дня, ні наступного, ні через тиждень. Так само, як і українці не почули вибачень...

Костянтин САДІЛОВ,
спеціально для «Війська України»

або 10 «за» щодо вступу України до Альянсу

Вступ України до НАТО є актуальною і надзвичайно популярною темою численних дискусій. Сьогодні до уваги читачів часопису ми пропонуємо статтю, автором якої є офіцер ВМС Збройних Сил України. Його аргументи на користь приєднання України до НАТО і справді є доволі переконливими і незаперечними навіть для тих, хто дотримується думки прямо протилежної...

ЗМІЦНИТЬСЯ РЕГІОНАЛЬНА ТА ГЛОБАЛЬНА РОЛЬ УКРАЇНИ

Світовий досвід свідчить про активне просування розвинутими країнами своїх власних політичних та економічних інтересів за межі національних кордонів. Далеко не всі здатні зробити це самотужки, але навіть вони (США, Франція, Велика Британія, Німеччина) прагнуть вирішувати ці завдання спільно, у складі коаліцій та організацій, найпотужнішою серед яких і є НАТО.

Незважаючи на достатньо активну участь України в миротворчій діяльності, всі прибутки держави донині зводилися до отримання компенсаційних сплат від ООН та НАТО за використання українських військовиків і техніки в миротворчих операціях. Серйозних економічних грантів не було, позаяк українські війська іноді направлялися в «гарячі точки», щоб «зам'яти» черговий промах колишньої влади. Уявіть собі прибутки національної економіки, якщо

внаслідок авторитетної та виваженої політики України платою за участь українського контингенту у складі коаліційних сил в Іраку стало б отримання гарантій на поставку іракської нафти в Україну й далі нафтопроводом Одеса — Броди в Європу.

УКРАЇНА ВВІЙДЕ ДО СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Північноатлантичний договір 1949 року передбачає, що збройний напад на одну з країн — членів НАТО вважається нападом на всіх. У такому разі інші країни зобов'язані надати допомогу потерпілому від агресії, включаючи застосування збройної сили.

Членство в НАТО дасть Україні можливість бути частиною системи гарантованої безпеки та утримувати оптимальні за чисельністю збройні сили. Вона матиме гарантію щодо підтримки своєї національної недоторканості з боку партнерів по Альянсу, надаватиме невеликі військові формування до

складу об'єднаних сил НАТО. Так, сили швидкого реагування НАТО, які знаходяться в готовності «5 діб» до здійснення операції, складають 20 тис. військовослужбовців.

ВСТУП ДО НАТО — ВІЗИТІВКА ДЛЯ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Існують різні точки зору стосовно того, чи можна об'єднати два інтеграційні процеси: вступ до НАТО та до ЄС? Як показує досвід Східної Європи, — можна. Кожна країна, яка вступала до цих організацій, мала свої національні особливості. Якщо переглянути План дій Україна — НАТО та план дій Україна — ЄС, можна знайти багато спільного для нашої держави в питаннях верховенства права, проведення судової та правової реформ, боротьби з корупцією, забезпечення поваги до прав людини та основних свобод, прискорення розвитку громадянського суспільства. Але в плані дій Україна — НАТО приділяється більше уваги питанням сектора безпеки та інформаційної політики, а в плані Україна — ЄС — економічним питанням. При цьому вони радше схожі, ніж відмінні.

Приєднання України до Європейського Союзу можна розглядати як інструмент її економічного відродження й процвітання. Успішне виконання нашою державою заходів щодо набуття членства в НАТО сприятиме її інтеграції до ЄС.

ПРИСКОРЕНИЙ РОЗВИТОК ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Україні дісталася незavidна спадщина тоталітарного режиму Радянського Союзу, коли всі «одночасно» підтримували рішення влади, а тих, що думали інакше, жорстоко переслідували. Однак вибори 1999, 2002 та 2004 років усе ж показали, що вже з'явилася певна тенденція зародження громадянського суспільства в Україні, особливо серед середнього класу. В цьому зв'язку дуже важливо, що повноправна участь нашої країни в Північноатлантичному альянсі сприятиме поглибленню позитивних структурних трансформацій в українському суспільстві: зміцненню демократії, утвердженню верховенства права, захисту прав людини та консолідації суспільства.

Вступ до НАТО значно спрощує візовий режим для відвідання українцями країн Західної Європи та Америки.

ПРИСКОРЕННЯ ТЕМПІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Витрати на оборону в країнах НАТО не перевищують 2–3 відсотки ВВП. Україна нині має такі самі показники. Стратегічний оборонний бюлетень передбачає значне скорочення Збройних Сил України за умови її вступу до Північноатлантичного альянсу. В абсолютних цифрах оборонні витрати планується поступово збільшувати (з 5,6 млрд грн. у 2005 до 15 млрд грн. у 2011 році), але вони не перевищуватимуть існуючого відсотка від ВВП.

Якщо ж Україна відмовиться увійти до системи колективної безпеки НАТО, чисельність українського війська необхідно збільшити як мінімум до рівня 2000 року (400 тис. чол.), що потребуватиме збільшення витрат на їх утримання.

РЕФОРМА СИЛОВОГО БЛОКУ ДЕРЖАВИ

Силовий блок, завдяки якому вирішується певне коло національних інтересів, необхідний для будь-якої держави. Позитивним у його побудові в країнах Альянсу є оптимальний розподіл завдань та чисельності їхніх збройних сил та поліції, прикордонної служби, берегової охорони й т. ін. Основним принципом при цьому є максимальна демілітаризація силового блоку. Крім того, дуже важливо раціонально розділити повноваження та визначити принципи взаємодії між військовиками, прикордонниками, поліцейськими, що дозволить уникнути дублювання функцій, оптимально визначити їх чисельність та заощадити державні кошти.

Іншою характерною особливістю країн — членів НАТО є здійснення цивільного контролю за військовим відомством, що гарантує більшу прозорість імплементації політики держави силами військовиків і надає їм реальну ресурсну підтримку для виконання поставлених завдань.

Підсумовуючи, можна сказати, що вступ України до НАТО вирішить проблеми реформування військового сектора України швидше, якісніше і меншим коштом.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІНДУСТРІЇ У СИСТЕМУ ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ КРАЇН НАТО

Розробляти, виготовляти й експлуатувати озброєння та військову техніку спільно з партнерами дешевше. При цьому надзвичайно багато залежить від стабільності та надійності партнера.

За роки незалежності Україна стійко тримається на десятці світових лідерів з продажу зброї, щорічно заробляючи на цьому близько 500 млн доларів. Аналізуючи ринок постачання зброї в країни Східної Європи, Африки, Сходу й Азії та номенклатуру української продукції технології 50–70-х років минулого століття, можна зробити висновки: без міжнародної інтеграції з носіями найсучасніших технологій, політичних гарантій партнерам, інвестиційної привабливості український військово-промисловий комплекс може дуже швидко регресувати.

Перспектива вступу до НАТО створює можливість інтегруватися у військово-промисловий комплекс країн Альянсу та освоїти найсучасніші технології. Інтегрування України у ВПК країн — членів НАТО надасть гнучкості менеджменту розвитку озброєння національних збройних сил та забезпечить додаткові інвестиції в українську економіку.

РОЗМІЩЕННЯ БАЗ НАТО — ЗБІЛЬШЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА СТВОРЕННЯ ПРЕСТИЖНИХ РОБОЧИХ МІСЦЬ

Вступ України до НАТО ініціює спільне базування на її території підрозділів Збройних Сил України та країн — членів НАТО, передусім, експедиційних сил. Таке рішення

Інтегрування України у ВПК країн — членів НАТО надасть гнучкості менеджменту озброєння армії та забезпечить інвестиції в економіку.

прийматиметься на найвищому рівні керівництва України та Альянсу, але вигідність розташування іноземних військових баз НАТО для нашої держави очевидна як у військово-політичному, так і в економічному аспектах.

Військова база НАТО, зазвичай, має площу до 100 кв. км, її будівництво коштує декілька мільярдів доларів. Орендна плата за використання землі складає близько 25 тис. доларів на рік за один гектар. Базу обслуговують декілька тисяч працівників з числа місцевого населення, яким сплачується гідна зарплата. Витрати на утримання бази (вода, електроенергія, продукти харчування тощо) та на заробітну плату іноземним військовикам складають від декількох сотень мільйонів до декількох мільярдів доларів за рік, які будуть спрямовані на підтримку національного товаровиробника у вигляді сплати за надані послуги або придбані товари.

ДОСЯГНЕННЯ РІВНОПРАВНОСТІ У ВІДНОСИНАХ З РОСІЄЮ

Вступ України до НАТО сприятиме рівноправним стосункам з Росією. Відомо, що нині існує значна політична та економічна залежність України від Росії, що дає привід нашому північному сусідові «осмикувати молодшого брата», якщо той починає вести себе занадто самостійно. Робиться це через вплив на постачання енергоносіїв та застосування інших важелів економічного характеру. Ще донедавна політичні рішення в Україні приймалися з огляданням на «схід», а будь-які прояви «вольниці» негайно придушувалися керівниками з Білокамінної.

Україна чітко дотримується виконання угоди 1997 року про базування Чорноморського флоту Росії на її території до 2017 року. Українські моряки тісно співпрацюють зі своїми російськими колегами на миротворчих навчаннях, які часто проводяться під проводом НАТО.

Ми поважаємо Росію та підтримуємо розширення стосунків з нею тільки за умов рівноправності і поваги до суверенітету нашої держави. Пліч-о-пліч українські та російські військовики ідуть вулицями Севастополя на параді Перемоги та разом святкують день ВМФ Росії. На жаль, ці свята перетворилися на пропагандистське шоу, організатори якого намагаються продемонструвати незмінність російської присутності у Севастополі. Іноді навіть створюється враження, що проводиться широкомасштабна кампанія, метою якої є утримання нашої держави на задвірках Росії, осторонь від шляху до цивілізованого життя.

Цікаво, що багато перетворень, які відбуваються в Росії, проводяться якраз за західними стандартами. Вирішуючи власні проблеми щодо виходу на західні ринки, Росія не дуже хоче бачити там Україну в якості свого конкурента.

РОЗШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНЦІВ З ГРОМАДЯНАМИ КРАЇН — ЧЛЕНІВ НАТО

Вступ до НАТО значно спростить візовий режим для відвідання українцями країн Західної Європи. Українською стороною вже зроблені для цього перші кроки — скасовано візи для громадян Європейського Союзу, США, Канади, Японії, Швейцарії. Очікується, що наші громадяни також отримають більші можливості щодо відвідання країн Європи та Америки, щоб навчатися там і працювати.

Це вже пройшли Польща та Угорщина. Подібна тенденція спостерігається в країнах Балтії, в Болгарії та Румунії, коли представники середнього класу можуть дозволити собі відпочивати на курортах Західної Європи.

Андрій РИЖЕНКО, заступник начальника штабу ВМС ЗС України з питань євроатлантичної інтеграції

Лицензия серия АА № 719645

Бронежилети ТОВ «Матеріалознавство» ШАНС КОЖНОГО ЗАХИСТИТИ СВОЄ ЖИТТЯ

...та навіть

...ДО...

Від..

Київ, 04112,
вул. Довнар-Запольского, 8
www.mate.com.ua
8(067) 799-33-87,
8(067) 503-21-08;
(044) 489-31-91,
(044) 501-21-54

Виробництво бронежилетів усіх класів захисту, спецодягу та уніформи Найвимогливішим — за індивідуальним замовленням

РАКЕТНІ ВІЙСЬКА: ВІДНОВИТИ! І «ТОЧКА».

Через прорахунки в підходах до збереження національної безпеки, Україна ледь не втратила один із найвагоміших компонентів ведення збройної боротьби у сучасних умовах

Процес реформування української армії має на меті створення якісних, високотехнологічних, невеликих за чисельністю збройних сил. Значний обсяг завдань щодо виконання цієї місії здатні вирішити ракетні війська. Підтвердженням цього є висловлювання Міністра оборони України Анатолія Гриценка: «З військової точки зору ми зацікавлені у відновленні ракетних військ».

На превеликий жаль, питання щодо ракетних військ ставиться саме так: не зберегти, не розвивати, а відновити. І ми дуже добре розуміємо, що стоїть за цим. Це слово відображає реальний стан ракетних військ, життя і долю офіцерів, прапорщиків, службовців, які свого часу стали заручниками немудрого підходу та некомпетентних рішень деяких посадовців до ракетних військ.

Питання «мати чи не мати?» ракетні війська, власний ракетний

комплекс Україні протягом останніх років гостро обговорювалося не лише в кабінетах відповідних установ та відомств. Цій проблемі присвячено багато статей, інтерв'ю, в яких висловлені різні погляди та думки, що знайшли відображення у спеціалізованих виданнях, у теле- та радіоефірі.

Не претендуючи на істину в останній інстанції та роль особи, здатної поставити «останню крапку», дозволю собі висловити особисту думку з приводу долі ракетних

військ і артилерії Сухопутних військ Збройних Сил України. Ймовірність великомасштабних війн останнім часом знизилась. Проте постає питання пошуку сил та засобів для досягнення перемоги в збройних протистояннях невеликого масштабу. Це може бути боротьба з екстремістськими та сепаратистськими рухами, тероризмом тощо. Незважаючи на всі позитивні тенденції світової політики взагалі, події, що відбуваються в Україні та поза її межами (конфлікт з приводу острова Тузла, непорозуміння щодо використання об'єктів Чорноморського флоту), не дають підстав для заспокоєння. Навряд чи хто може дати стовідсоткову гарантію Україні не бути втягнутою в будь-яку збройну «сутичку».

Тому я не ставлю питання у площині «мати чи не мати?» Україні ракетні війська. Мене, військового фахівця, представника ракетних військ і артилерії, цікавить дещо інше. Які ракетні війська мати нашим збройним силам? Які опера-

тивно-технічні вимоги мають бути покладені в основу розробки вітчизняного ракетного комплексу? В яких структурах та в якій чисельності необхідно утримувати підрозділи ракетних військ?

Відповіді на ці запитання сприятимуть вирішенню завдань, покладених на цей рід військ, та не суперечитимуть стратегічному напрямку будівництва збройних сил держави.

Вивчення значного обсягу матеріалів і поглядів представників різних напрямів діяльності на проблему ракетних військ викликає певні роздуми та дає підстави зробити деякі висновки.

Перше. Посилання на неможливість утримання державою цієї складової засобів вогневого впливу є не що інше, як не зовсім чітке розуміння положень відповідних міждержавних актів та обмежень на розповсюдження ракетної зброї та ракетних технологій.

Друге. Недоцільність ракетних військ їхні противники обумовлюють відсутністю в них потреби, говорячи, що можливі бойові завдання, які покладаються на підрозділи ракетних військ, можна компенсувати силами авіації.

Звісно, правильність політичного рішення даної проблеми є поза сумнівами військового фахівця. Розбиратися в усіх складностях та перипетіях таких обставин — прерогатива відповідних посадових осіб. Проте вважаю за доцільне зауважити: міжнародні зобов'язання нашої країни щодо обмежень, встановлених Договором про ракети малої та середньої дальності 1987 року, Меморандумом про взаєморозуміння між урядами України та Сполучених Штатів Америки з питань, пов'язаних з режимом контролю за ракетними технологіями 1998 року, та інші відповідні акти, не виключають наявності ракетних військ у збройних силах держави. Вони лише встановлюють певні обмеження на деякі характеристики ракетних комплексів — дальність пуску ракет, вагу бойової частини та обумовлюють загальні обмеження щодо їхнього застосування.

Складається враження, що деякі наші аналітики не розуміються в питаннях функціонування сучасної збройної боротьби. Часто оперують поняттями та визначення-

ми, що були актуальні за часів Радянської Армії, не враховуючи при цьому світовий досвід застосування ракетних комплексів та систем.

Ракетні війська Сухопутних військ ЗС України як складова ракетних військ і артилерії — це дещо інше, ніж ракетні війська стратегічного призначення. Ніхто не ратує за відновлення «ядерного щита» держави. Йдеться про створення сучасного багатофункціонального ракетного комплексу сухопутних військ, здатного вирішувати бойові завдання за будь-яких умов застосування збройних сил.

Це не модифікація міжконтинентальних балістичних ракет чи ракетних систем з невеликою дальністю ураження. Не зосереджуючись на деталях та не надаючи конкретних пропозицій щодо технічних особливостей «гіпотетичного» ракетного комплексу, нагадаю про деякі можливості та перспективи ракетних військ лише на кількох прикладах зі світової практики. Це застосування федеральних військ Росії в Чечні, силове розв'язання Югославської кризи, дії об'єднаних сил під час кампаній у Перській затоці тощо. У всіх цих конфліктах вирішаль-

«Залишивши нашу армію без ракетної зброї в умовах відсутності авіації, ми втрачаємо можливість мати збройні сили, оснащені високоточною зброєю, що на сучасному етапі розвитку збройного протиборства є показником запущеності та відсталості...»

**З інтерв'ю заступника
Міністра оборони України
Володимира Терещенка
журналу «DEFENS EXPRESS»**

ну роль відігравали саме ракетні війська.

Аналітики Російської федерації на сторінках періодичних видань неодноразово давали огляди застосування підрозділів ракетних військ у вирішенні завдань антитерористичного характеру. Зокрема, їхня роль в основному полягала в ураженні великих скупчень бойовиків у районах зосередження, на базах, у центрах підготовки. Ракетні підрозділи знищували склади та сховища зі зброєю, боеприпасами і виконували багато інших завдань, які неможливо вирішити силами артилерії та авіації.

Яскравим прикладом ефективного використання для вирішення тактичних та оперативних за-

Міжнародні зобов'язання України не виключають наявності ракетних військ у її збройних силах.

вдань стала добре відома ракетна система «MLRS/ATACMS». Можливість застосовувати єдину уніфіковану бойову платформу не лише для пуску оперативно-тактичних ракет, а й за рахунок простої заміни транспортно-бойового контейнера перетворити її на ракетну (реактивну) систему залпового вогню, дає серйозні підстави замислитись над можливостями використання комплексу в якості реактивної артилерії.

Можливості бойових частин ракети, яка є, передусім, високоточною зброєю, дають змогу уражати різноманітні цілі та об'єкти, перебиваючи значний діапазон дальностей, — практично від лінії бойового стикування і до майже 300 кілометрів. За таких умов забезпечується надійне ураження стаціонарних і рухомих броньованих об'єктів, швидкісних захищених та маневрених транспортних засобів з військами, вантажами, групами спеціального призначення (диверсантами) та бойовиками, радіолокаційних станцій різного призначення, пунктів управління військами або бандформуваннями тощо.

Я аж ніяк не намагаюсь висловити якісь мілітаристські думки. Лише маю бажання реально оцінити складні умови сьогодення та замислитись над нашим «спокійним» майбутнім. Важливою функцією збройних сил, яку поки що ніхто не відмінив, є стримування будь-яких негативних силових намірів стосовно нашої держави. Створена у середині 90-х років минулого століття і практично знищена сьогодні, ракетна дивізія мала призначення бути потужним важелем впливу на можливі воєнні акції з боку будь-кого, хто прагне показати свою силу.

На жаль, причиною скорочення цієї потужної одиниці став не стільки економічний аспект, скільки прорахунки в підходах до забезпечення власної безпеки.

За словами заступника Міністра оборони України Володимира Терещенка, «головна причина полягала у відсутності державного бачення та розуміння ролі й місця збройних сил у системі державної безпеки, недалекоглядності політичної еліти того часу...»

Дивізії, на жаль, немає, проте завдання та функції, що поклалися

на неї, залишилися. Отже, з точки зору наявності «елемента стримування», наміри відновити ракетні війська є достатньо обґрунтованими. Їх наявність дасть можливість демонструвати реальні спроможності та наміри держави захистити свою незалежність.

Ще одна надзвичайно важлива та болюча проблема — це так звана технічна здатність та економічна спроможність створення Україною власного ракетного комплексу. Враховуючи, що Воєнна доктрина нашої держави передбачає зниження рівня залежності у воєнно-технічній сфері від інших держав, питання «технічної необхідності» можна сміливо знімати. Тепер щодо «технічної спроможності». Україна поки що має потужний

Ніхто не ратує за відновлення «ядерного щита» держави. Йдеться про створення сучасного ракетного комплексу Сухопутних військ.

та не втрачений остаточно воєнно-промисловий комплекс. Його сильною складовою у сфері космічного ракетобудування є КБ «Південне» та інші. Тому не говорити про власні ракетні війська — це, щонайменше, невинуватана помилка.

Щодо питань, пов'язаних з фінансовими можливостями, сказав би наступне. Якщо ми не відмовляємося від збройних сил взагалі, то повинні ретельно визначити пріоритети. Твердо переконаний: у питаннях обороноздатності держави, коли йдеться про технічне оснащення армії, першочерговим має стати визначення воєнно-політичної та воєнної доцільності розробки сучасних та майбутніх зразків озброєння. Спочатку навіть не орієнтуючись на можливості фінансування відповідних проєктів. Лише після цього необхідно прораховувати та зіставляти економічні можливості держави з потребою збройних сил, знаходячи оптимальне рішення. При цьому орієнтуватися не на «якість–вартість», а визначатися за критерієм «доцільність–якість–вартість». Але ніяк не навпаки. Більше того, вартісні показники сучасного літака в контексті ефективності «впливу на

об'єкти» значно програють ракетному комплексу.

І останнє. Ракетні війська — не тільки озброєння і техніка. Це досить складний організм, головним у якому є люди. Саме вони створюють таке озброєння, забезпечують життєдіяльність ракетних військ, знають для чого і як їх застосовувати. Тому важливою складовою відновлення ракетних військ є виховання кадрів — командних, інженерних, наукових. Процес підготовки справжнього фахівця досить складний та тривалий. Це не тільки роки навчання у військовому інституті, удосконалення в подальшому знань та умінь на відповідних курсах та в академії. Він також передбачає наявність підготовлених та досвідчених учителів і наставників, які зможуть навчити майбутнього ракетника. Такий потенціал та можливості в нас поки що є. Тому я бачу достатньо впевнене майбутнє ракетних військ Сухопутних військ Збройних Сил України як одного з найважливіших гарантів спокійного життя наших громадян.

Генерал-майор Віктор ТАРАСОВ,
начальник кафедри ракетних військ
і артилерії НАОУ

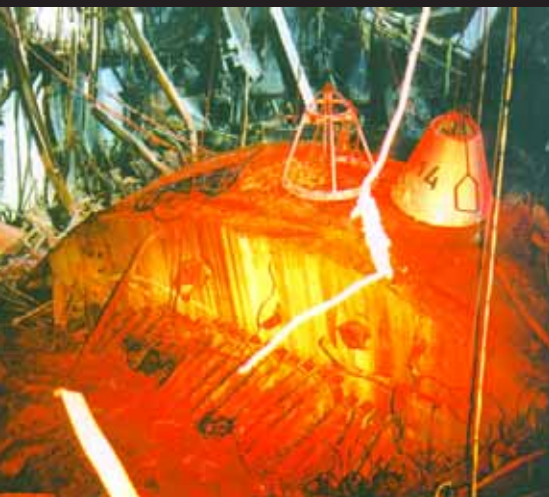

**Ліквідаторам
аварії на
ЧАЕС
присвячується**

Микола ДОЛГІХ

Коли «розквітає» ПОЛИН...

Бірюкова збудив різкий телефонний дзвінок. «Скільки разів говорив собі: треба на ніч зменшувати гучність, — адже цей телефон і мертвого підніме», — подумав він, встаючи з ліжка.

— Бірюков слухає, — прикриваючи долонею слухавку, щоб не розбудити дружину і дітей, — тихо сказав Валентин Іванович.

— Вибачте, товаришу підполковнику, — це капітан Вакула, — почувся схвильований голос заступника начальника штабу частини, — на станції надзвичайна подія... вибух на четвертому енергоблоці.

— Вибух? — перепитав Бірюков.

— Так точно! — відповіла слухавка.

— Що робите?

— Виконуємо все відповідно до плану дій за надзвичайних обставин.

— Правильно! Тепер слухай мене. негайно оповісти особовий склад батальйону. Збір біля штабу частини через 30 хвилин. І терміново пришли за мною машину. Без мене керівництву не доповідати. Приїду — розберуся і доповім особисто.

Валентин Іванович повернувся до спальні. Сну як не було.

— Котра година? — кризь сон запитала дружина.

— За чверть друга...

— Щось трапилося?

— Усе нормально, спи...

Валентин Іванович відчинив двері до дитячої кімнати, — там спала дочка Оксана. Він пройшов до зали, де на дивані спав Дмитрик. Поправив ковдру, підняв книжку, що лежала на підлозі...

«Але не спиться Мальчишу — ну який тут сон? — Ей, уставайте! — закричав він востаннє. — І снаряди є, так стрільці побиті. І гвинтівки є, так бійців мало. І допомога близька, та сили немає. Ей, уставайте, хто ще зали-

шився! Нам би тільки ніч простояти та день протриматися...»

Бірюков посміхнувся, поклав книжку на стіл і вийшов, щільно причинивши двері.

На кухні Бірюков дістав із холодильника березовий сік, налив у чашку й випив. За вікном було темно, місто спало.

...Що ж трапилося на станції, не вже щось серйозне?

Підійшовши до вікна, Бірюков вдивлявся в темряву. Незабаром до під'їзду підкотив УАЗик. Одягнувши плащ і ступивши за поріг, підполковник, як завжди, зачинив двері своїм ключем. Навіть не припускав, що повернеться сюди тільки через добу і всього на кілька годин. Рановранці 27 квітня він знову виїде на станцію організовувати бойову службу, потім заїде додому тільки для того, щоб забрати найдорожчі для нього і родини речі. А дружину й дітей він побачить значно пізніше. Точніше, не він, а вони його побачать. Адже в ході робіт з ліквідації катастрофи весь особовий склад частини, уражений радіацією, буде лікуватися в лікарнях і госпіталях. Але все це буде потім...

Вийшовши з під'їзду, Бірюков побачив Сторожука — водія машини. Той, нервово покурюючи, ходив біля автомобіля.

Їхали добре освітленими вулицями. Прип'ять — молоде, красиве, доглянуте місто. Все тут передбачили будівельники: компактно розмістили житлові й адміністративні будинки, школи, дитячі садки і лікарні, магазини й дитячі майданчики. Офіцери та прапорщики живуть недалеко один від одного, і штаб частини теж поряд.

Від штабу до АЕС їхали мовчки. Першим озвався Бірюков.

— Нічого собі розвернуло, — дивлячись кризь лобове скло автомобіля, сказав він. — Схоже, що після вибуху від енергоблоку нічого не лишилося. Як там люди? Напевно, є потерпілі, а може й жертви?..

У голові відразу промайнула послідовність рішень: усвідомити завдання, оцінити обстановку, віддати попередні розпорядження і прийняти рішення... «Що я знаю про аварію — майже нічого, — думав Бірюков. — Але я ж командир, несу відповідальність за виконання бойового завдання, за особовий склад і навіть за можливі наслідки. Що ж трапилося і з чієї вини став-

ся вибух?» Він пригадав спільні навчання з пожежниками, які проводилися у березні: «Дії особового складу варти і пожежних підрозділів при аварії (вибуху)». Складав подумки план дій: посилити охорону об'єкта, видати особовому складу варти засоби захисту, насамперед вартовим постів № 12, 13, 14, 15. Доповісти директору про переведення охорони об'єкта на посилений варіант несення служби. Зібрати повну і достовірну інформацію про НП на об'єкті та бути готовим доповісти в Київ — там напевно чекають.

До станції підїхали з північної сторони. Вартовий з протигазом через плече відчинив ворота.

— Скільки заїхало машин на територію станції через КПП? — запитав Бірюков, підходячи до вартового.

Подивившись у журнал, вартовий чітко доповів:

— О 1-й годині 28 хвилин — пожежна машина з командою чергової варти по охороні станції кількістю 14 чоловік на чолі з лейтенантом Правиком, о 1-й годині 35 хвилин — ще одна з пожежною командою кількістю 10 чоловік — старший команди — лейтенант Кибенок. О 2-й годині 10 хвилин — машина медичної швидкої допомоги — три чоловіки. Більше машин не заїжджало.

— Добре, — сказав Бірюков і, прямуючи до виходу, додав, — зателефонуй начальнику варти і скажи, що я йду на місце аварії, нехай він також підїде туди.

Від КПП Валентин Іванович пішов до 4-го енергоблоку. Небо освітлювалося яскравим світлом, а з епіцентру вибуху здіймалися стовпи вогню та клуби диму. І чим ближче підходили, тим страшніше видовище поставало перед ними. Навколо валялися зруйновані графітні стержні, уламки залізобетонних конструкцій та безформні розпечені «коржі». Всепожираюче полум'я, непроникна пелена диму, тріщання палаючих нутроців енергоблоку, періодичні викиди з його жерла продуктів горіння... Це була пожежа найвищого ступеня складності, яка бушувала в епіцентрі ядерного реактора. Пожежники займалися своєю звичною справою — гасили вогонь, нагнітаючи тиск і подаючи воду шлангами. Висувні сходи нависали над вогня-

ним пеклом. Кипіла робота, яка чимось нагадувала кінофільм зі спецефектами.

Біля кабінету директора зібралися керівники провідних відділів АЕС. Вийшов начальник штабу цивільної оборони станції Воробйов. Його зупинив заступник з режиму:

— Чому такий збуджений, Серафиме Степановичу?

— Доповів директору про радіаційну обстановку на станції, а він не повірив і наказав не панікувати та перевірити ще раз.

— А які рівні радіації? — запитав Бірюков.

— Найвищі на західній стороні АЕС — 50–100 рентген, і це біля забороненої зони, а в районі вибуху на порядок більше, тобто 500–1000, — сказав начальник штабу ЦО, — я б радив перевести ваших вартових у безпечніше місце.

— Валентине Анатолійовичу, — звернувся Бірюков до заступника директора з режиму, — мені треба терміново доповісти в Київ про НП на об'єкті. Дозвольте зателефонувати з вашого кабінету, бо мої канали зв'язку заблоковані.

— Підемо до мене, там усе вирішимо, — відповів той.

Зайшовши до кабінету заступника, Бірюков через комутатор запросив Київ. Стримуючи хвилювання, коротко доповів про обстановку на АЕС.

Черговий став уточнювати:

— Чи є жертви серед особового складу?

Валентин Іванович, добре пам'ятаючи, що люди — це головне, сказав:

— Рівні радіації перевищують допустимі норми, жертв серед особового складу немає, однак є опромінені, що потребують медичної допомоги. Медики надають потерпілим першу допомогу. Особовий склад несе бойову службу самовіддано і допомагає пожежникам, які отримали сильні опіки.

Глянувши на заступника директора, штатного працівника КДБ, Бірюков зрозумів, що сказав зайве і, помітивши, що той жестами показує, що пора закінчувати розмову на цю тему, — замовк.

Заступник суворо сказав:

— Що ти панікуєш, адже нічого ще точно не відомо!..

Подякувавши та вибачившись, Бірюков вийшов з його кабінету.

Він запросив до себе вартового — прапорщика Романюка і попросив розповісти, що він бачив під час несення служби.

— О пів на другу до мене прийшли капітан Медведєв з начальником варты прапорщиком Германом. Невдовзі стався сильний викид пари, мені раніше такого бачити не доводилося. Ми хвилин десять спостерігали за цим. Потім викид повторився зі ще більшою силою й майже відразу ж прогрім вибух. Із середини енергоблока вирвалися полум'я і дим.

Близько 6-ї ранку підполковника Бірюкова викликали до директора АЕС на нараду, де й повідомили про деякі подробиці щодо ліквідації пожежі. Силами двох варт: чергової від пожежної частини №25 (на чолі з лейтенантом Правиком у складі 14 чоловік, пожежної автоцистерни, насосної станції та рукавного автомобіля) і команди пожежної частини №6 з міста При-

— Вільно, всі сідайте, — спокійно сказав Бірюков.

— Товариші, — почав підполковник, — вночі сталася серйозна техногенна аварія на 4-му енергоблоці. Ви знаєте, що ми охороняємо атомну станцію, отже, маємо справу з атомною енергією, а в результаті вибуху — з його наслідками — проникаючою радіацією та радіаційним зараженням місцевості. Вже є перші уражені, в основному пожежники, але й нашим хлопцям дісталось — їхній стан здоров'я важкий. Я це говорю не для того, щоб залякати кого-небудь, а щоб ви знали, наскільки небезпечна радіація і суворо дотримувалися техніки безпеки. Якщо хтось боїться йти на службу, то кажіть відразу.

— Сьогоднішня варту, — продовжив Бірюков, — прийняла на себе найстрашніший удар і трималась достойно. Усі 18 чоловік з честю виконали свій службовий і

Потім взяв слово фельдшер батальйону прапорщик Радзівський:

— Товариші прапорщики! На станції стався вибух, уражаючим фактором якого є радіоактивне опромінення. Продукт радіоактивного розпаду — йод-131, період його напіврозпаду складає 8–10 діб. Радіоактивний йод-131 накопичується в щитовидній залозі, яка виробляє гормони, що регулюють інтенсивність обміну речовин — ріст і розвиток організму. Для захисту й профілактики захворювання щитовидки всім працівникам АЕС буде видано йодисті препарати. Прошу поставитися до цього серйозно й обов'язково приймати ліки...

Бірюков стояв поряд і слухав. «Молодець, — подумав він. — Так просто й дохідливо пояснив доцільність профілактичних засобів».

...Цього дня зміна варты затрималася, але це було в інтересах вартових. Їм докладно розповідали про особливості служби в умовах радіаційного зараження, звертаючи увагу на дрібні деталі.

Наступив ранок, і не вірилося, що ця страшна ніч вже скінчилася. Валентин Іванович відчував втому і незвичну слабкість. Дихалося важко, з'явився неприємний металевий нудотний присмак у роті, легке запаморочення, хотілося спати. Ніколи ще він так не почувався навіть після найважчої роботи.

— Що з вами, товаришу підполковнику? — запитав фельдшер, з яким Бірюков вийшов разом на вулицю.

— Чомусь в голові запаморочилось, — розтираючи скроні відповів Бірюков, — але вже краще.

Із вартового приміщення вибиг черговий зв'язківець:

— Товаришу підполковнику! Майор Козелько передав, що з Києва виїхала опергрупа на чолі з генералом Смирновим. Він просив зустріти їх о 10-й годині 30 хвилин на розвилці доріг, що ведуть до АЕС і в Прип'яті.

— Добре, зустріну...

«Ну, от і вистояли ніч. Дочекалися підкріплення. Тепер буде легше», — згадав Валентин Іванович прочитане вночі, а вголос сказав:

— Нам би ніч простояти та день протриматися...

Небо освітлювалося яскравим світлом, а з епіцентру вибуху здіймалися стовпи вогню та клуби диму... Навколо валялися зруйновані графітні стержні, уламки залізобетонних конструкцій та безформні розпечені «коржі».

п'яті у складі 10 чоловік на чолі з лейтенантом Кибенком уже через 46 хвилин була придушена пожежа на даху машинного залу. Трохи більше години боролися з пожежею на даху реакторного відділення. Для надання допомоги на станцію прибула пожежна частина з Чорнобиля. Безпосередньо в гасінні пожежі брали участь 69 чоловік, було задіяно 19 одиниць техніки. До 4-ї години проведена часткова заміна пожежників на бойових ділянках №1 та №2. Велику групу постраждалих з ознаками гострої променевої хвороби відвезли до Прип'ятської міської лікарні. 13 прапорщиків спецкомендатури теж були зняті з варты і направлені разом з пожежниками до лікарні.

...Капітан Медведєв скомандував:

— Встати! Струнко! Товаришу підполковнику, інструктую нову варту!

громадянський обов'язок, ризикуючи життям забезпечили охорону довіреного нам об'єкта. Ті, які були в групі блокування 4-го енергоблоку, самовіддано допомагали пожежникам, виводили їх із зони аварії, наражаючись на небезпеку бути опроміненими. Я радий, що ви готові виконувати поставлене бойове завдання. І головне: необхідно чітко дотримуватися заборонених заходів — службу нести в укриттях, використовуючи засоби захисту. Які будуть до мене запитання?

— Товаришу підполковнику, а що буде з нашими родинами?

— Про аварію знають партійні та державні органи. Рішення щодо оповіщення населення та його евакуації будуть приймати вони, а ми — військові люди, за будь-яких обставин залишимося на бойових постах і будемо охороняти ЧАЕС.

«РЕКВІЄМ ПАМ'ЯТІ — ЧЕРЕЗ ВСЮ УКРАЇНУ»

З 20 лютого по 6 березня камерна група Національного президентського оркестру Міністерства оборони України, на чолі з художнім керівником — головним диригентом Національного президентського оркестру, народним артистом України Анатолієм Молотаєм дала 16 концертів у Луганській, Донецькій, Запорізькій та Дніпропетровській областях.

Напружений графік (14 концертів) мала й духовна група, яка під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України Сергія Золотарьова виступала в Харківській, Сумській, Миколаївській та Кіровоградській областях.

— Зали були переповнені. Концерти закінчувалися тим, що глядачі аплодували і дякували нам стоячи, — розповідає Анатолій Молотай. — Це було дуже зворушливо.

Слід відзначити високу виконавську майстерність колективу Національного президентського оркестру і, звичайно ж, вдало підібраний репертуар, до якого увійшли твори світової класики, українські народні та популярні пісні: «Адажіо» Т. Альбіоні, «Казки Віденського лісу» І. Штрауса, «Два кольори» Олександра Білаша, «Пісня про рушник» Платона Майбороди... Розпочиналися ж концерти читанням поеми «Чорнобильська мадонна» Івана Драча та «Саркофаг» Сергія Уривіна.

Концерти військових митців відвідали близько 25 тис. глядачів. Переважна більшість — учасники ліквідації наслідків катастрофи на ЧАЕС, родини переселенців із зони відчуження.

— Коли бачиш сльози на очах людей, розумієш — реквієм звучить у їхніх душах, — ділиться своїми враженнями Анатолій Михайлович.

Протягом завершального етапу культурно-мистецької акції Національний президентський оркестр відвідає Київську, Житомирську, Хмельницьку, Рівненську області, виступить на Чорнобильській, Хмельницькій, Рівненській атомних станціях, у містах та селищах регіонів, що найбільше постраждали від радіаційного забруднення. А завершиться «Реквієм пам'яті — через всю Україну» 26 квітня — концертом у Києві, в день 20-ї річниці катастрофи на ЧАЕС.

Анатолій ПАЦЕНКО

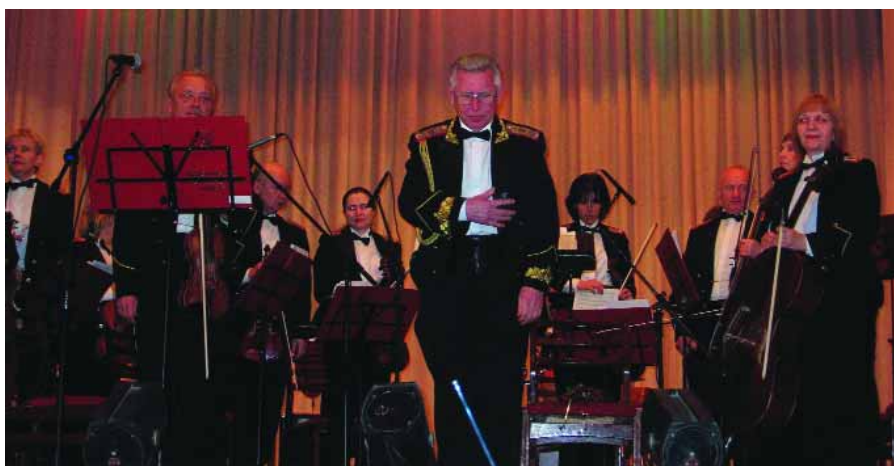

«ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ СПАС»

«Чорнобильський Спас» був написаний у 2003 році з благословення Настоятеля УПЦ МП митрополита Володимира. Він же й освятив образ у день Престольного свята — Успіння Пресвятої Богородиці, коли ікона була встановлена в Успенському соборі. Іконописець Владислав Горецький працював над нею п'ять місяців.

Першого ж дня образу поклонилися сім тисяч прихожан. За словами очевидців, у момент його освячення сталися чудотворні явища: над іконою пролетів голуб, а високо в небі з'явилася веселка. У цьому зв'язку митрополит Володимир після закінчення хресного ходу сказав, що «Чорнобильський Спас» був прийнятний не лише людьми, а й Богом.

На іконі зображений Спаситель в оточенні Богородиці й архістратига Михаїла, а нижче — ліквідатори і загиблі внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС на фоні станції. Бог рятує душі, а чорнобильці й рятувальники — землю і життя, даровані Господом. До цього ніколи людину з Богом на іконах не зображували. Тільки тому, що чорнобильці виконали заповідь Господню: чужої крові не пролили, а своєї не пошкодували, їм випала така честь. Фактично зображені на образі люди — це Божа людська рать.

ЗА КРОК ДО

АРМАГЕДОНУ

Якби не мужність військових, травень 86-го міг би стати найтрагічнішим місяцем в історії людства

У ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції брали участь багато міністерств і відомств, провідні вчені й фахівці. Згодом зона навколо ЧАЕС була поділена на кілька секторів, які закріпили за окремими військовими округами. Однак основний тягар робіт ліг на особовий склад Київського військового округу.

Про участь особового складу служби пального, його внесок у перемогу над невидимим ворогом у перші дні ліквідації аварії розповідають безпосередні учасники тих подій.

В офіцерів штабу та управління Червонопрапорного Київського військового округу аварія на ЧАЕС особливого хвилювання не викликала. Переважав такий настрій: ті, кому належить, аварію ліквідують, що потрібно — відновлять, налагодять. Думка про можливе радіоактивне забруднення взагалі не виникала, принаймні серед старших офіцерів. Тому 1 травня 1986 року разом з дочкою я милувався демонстрацією і військовим парадом військ Київського гарнізону, що, як звичайно, проходив на Хрещатику. Було весело і святково, однак настрої псував рвучкий вітер, пил і пісок скрипіли на зубах. Як з'ясувалося згодом, північно-західний вітер вів якраз з боку Чорнобиля, а значить ніс із собою смертоносний радіоактивний пил.

А 2 травня близько сьомої ранку мене розбудив дзвінок і грюкіт у двері. Відчинив їх і побачив «свого» посильного зі зброєю і повною вкладкою. «Товаришу підполковник, Вам необхідно прибути на склад і звіти зателефонувати додому полковнику Гейку. (На той час — заступнику начальника відділу забезпечення палим КВО). Машина чекає біля під'їзду», — відрпортував він. Що, як і чому ні посильний, ні водій не знали, однак стало відомо, що на складі (646-й склад пального, Святошин) завершується наливання автомобільним бензином і дизельним паливом десяти автомобільних цистерн з Київського автомобільного батальйону і п'яти автопаливозаправників з Білоцерківського автомобільного батальйону підвезення ракетного палива.

Прибувши на склад, я зателефонував на квартиру полковнику Гейку — заступнику начальника відділу постачання палим КВО.

Юрій Олександрович, оптиміст і веселун, завдання поставив досить невизначено. Суть його зводилася до того, що треба терміново направити колону автоцистерн і автозаправників у район населеного пункту Копачі, злити пальне на базі тилу і після цього повернутися додому.

Черговий по тилу округу передав розпорядження: до вечора 30 квітня прибути в район села Оране. Сюди ж прибув заступник командувача військ округу по тилу — начальник тилу округу генерал-лейтенант В. Литвинов з групою

офіцерів. Здійснювалося рекогносцирування місцевості для можливого розміщення бази тилу. Машини і люди пересувалися вже засіяними полями. Голова колгоспу став обурюватися... Тоді Литвинов підійшов до нього і тихо сказав, однак почули всі: «Десятки років тут ніхто нічого не сіятиме».

На жаль, його слова стали пророчими...

Часу було обмаль, вихід колони контролювався черговим по тилу округу і я, як був у штаних навипуск і одній сорочці, так і сів у головну машину і вже о 7-й годині ранку, проїхавши КПП складу, вивів колону на окружну дорогу.

...Десь після Іванкова вперше відчув неусвідомлену тривогу. Практично на кожному перехресті, а то й на прямих ділянках дороги в зоні видимості один від одного стояли працівники державної і військової автоінспекції, і просто міліціонери з регулювальними жезлами.

Почастішали зустрічні, переповнені людьми автобуси, вантажні машини і вози з домашнім скарбом, худобою, птицею й іншою живністю. І розгублені обличчя людей...

«Що там діється? Що це за «велике переселення народів?», — не могли збагнути ні я, ні водій.

Машини пересувалися засіяними полями. Коли голова колгоспу став обурюватися, генерал підійшов до нього і сказав: «Зрозумій, тепер тут десятки років ніхто нічого не сіятиме».

Втім, думка, що діється щось не добре, підтвердилася через якийсь час, коли «даїшники», «вайшники» і міліціонери, «гальмували» зустрічні колони, притискали їх до узбіччя, а нас пропускали вперед, енергійно кваплячи жезлами.

За кілька кілометрів до Чорнобиля максимально знизили швидкість, і я вдивлявся в обличчя зустрічних військових, сподіваючись впізнати серед них знайомого і з'ясувати що-небудь про базу тилу.

На одній із прямих ділянок дороги на узбіччі помітив людину в генеральському кашкеті, оточену групою офіцерів. Придивившись, упізнав генерал-лейтенанта В'ячеслава Івановича Литвинова, заступника командувача військ КВО по тилу — начальника тилу округу. Зупинив колону і підтюпцем побіг до генерала. Вислухавши мою доповідь, він похмуро сказав:

— Радіація наступає. У Копачах 0,5 рентгена на годину. Відходимо. Базу тилу передислокуємо в район села Оране. Розвертайте колону і рухайтеся туди.

...Десь опівночі приїхав Литвинов і став заслуховувати інформацію про стан справ, наявність запасів матеріальних засобів, розміщення особового складу, організацію охорони тощо. Сприймалося все це як

звичайні навчання і дехто «клював носом» — хотілося відпочити.

Ідилію порушив телефонний дзвінок. Всі насторожилися. Литвинов по апарату «ВЧ» (високочастотний закритий урядовий зв'язок) відповідав: «Так точно, буде зроблено, зрозумів...»

З'ясувалося, що дзвонив голова Урядової комісії з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

За його словами, в шахті під зруйнованим і розпеченим реактором зібранися тисячі кубометрів води, яка використовувалася для його охолодження. У результаті аварії та з урахуванням того, що в палаюче «жерло» реактора скидалися тонни свинцю й піску, опори реактора могли не витримати і він попросту міг завалитися в цю шахту з водою, що загрожувало непередбаченими наслідками. Через день-два я зрозумів, що серед цих «непередбачених наслідків» могла бути ще й термоядерна реакція. У цьому випадку те, що могло статися, було набагато страшніше за те, що вже сталося. Над штабним наметом панувала мертва тиша.

Раптом генерал запитав:

— Хто в нас служив у трубопровідних військах?

Серед присутніх на нараді теоретично міг служити в трубопровідних військах тільки офіцер служби пального. Єдиним офіцером цієї служби, який дійсно служив у трубопровідних військах, був я.

— Завтра, ні, вже сьогодні, — поправив себе начальник тилу, — до 6.00 ранку, Вам необхідно прибути в Чорнобиль до будинку, де розміщується Урядова комісія з ліквідації аварії на ЧАЕС. У складі групи поїдете на рекогносцирування траси по прокладанню трубопроводу для подальшого відкачування води з-під реактора. А зараз ідіть, відпочивайте.

Я, ще до кінця не усвідомивши поставлене завдання, пішов до виходу, однак Литвинов навздогін мені кинув:

— А заодно організуйте польовий заправний пункт у Чорнобилі. Заправляти всіх без тяганини, незалежно від наявності чекових виомог, відомчої приналежності!

Через годину-півтори вирушили на Чорнобиль. Містечко невелике, а площа простора, поряд стадіон — гарне місце для розгортання

АТЗ. Оскільки жодних показчиків у нас не було, встановили АТЗ так, щоб проглядалися з вулиці.

Черговий по Урядовій комісії пояснив, що рекогносцирувальну групу очолює товариш Шакурін, заступник міністра по атомній енергетиці СРСР, а їхати на станцію група буде на БРДМі, що стоїть біля входу.

В оточенні супровідників підійшов Шакурін, прийняв мене за старшого цієї групи, тому що я один був у військовій формі, а інші в комбінезонах. Привітався, всім потиснув руки і запропонував виїжджати. У «салоні» БРДМ було тісно і задусливо. Сержант став роздавати кожному щось на зразок подушки, виявилось, що це мішечки з піском, на які треба сідати, щоб зменшити вплив радіоактивного зараження. Примостившись біля якоїсь щілини, я став спостерігати за зовнішнім світом. Через якийсь час командир машини почав монотонно називати цифри: «7, 9, 5». Виявилось, що він повідомляє про рівень радіації в машині.

Вїхали на територію станції, через щілину чітко виднілися розки-

дані стіни, покручені металеві балки, арматура, шматки бетону, покинуті машини швидкої допомоги і пожежні. Те, що ми побачили, пригнічувало.

Закінчивши об'їзд, зупинилися біля входу до адміністративного будинку і спустилися в підвал. Колишній головний інженер станції і Шакурін стали вивчати якісь креслення і шукати можливі шляхи прокладання трубопроводу. З'ясувалося, що до води можна добратися тільки пробивши в бетонній стіні отвір, завести у нього трубопровід, відкачати воду, добратися до заглушок (засувок), відкрити їх і злити залишки води. Один із працівників станції згадав про якусь діру, закладену цеглою.

Поїхали шукати ту цегляну кладку, бо пробити отвір у цеглі набагато легше, ніж у бетоні. З другого заходу колишній головний інженер знайшов те місце.

Повернувшись, знову спустилися в підвал адміністративного будинку станції і пішли на санітарну обробку.

Запам'ятався й обід у підвалі: нас нагодували сухофруктами і ще чи-

мось незрозумілим, що нагадувало їжу космонавтів (пакетики, тюбики...), очевидно, із непорушних запасів.

Під час обіду Шакурін запропонував перевірити, яку дозу радіації ми отримали в процесі рекогносцирування. У цивільних були японські дозиметри—«пелюстки», у нас — армійські «олівці».

«Пелюстки» показували у середньому 6 Р, «олівці» — 0. Слід зазначити, що і я, і капітан Зборовський серед цих людей почувалися дуже незручно: давалася взнаки дистанція між армійським офіцером і заступником міністра. Свої показники ми навіть не озвучили, однак Шакурін запитав: «А яка доза у Збройних Сил?»

Не повіривши, взяв дозиметр, подивився, спокійно викинув його в кошик для паперів і розпорядився видати нам «пелюстки».

У цей час до кімнати увійшли троє чоловіків, одягнених в ОЗК. Один із них доповів Шакуріну, що станція повністю взята під охорону, другий відрекомендувався начальником варту, полковником КДБ і назвав прізвище. Це особливо врзалося в пам'ять — зустрічати полковника, одягненого в ОЗК, а тим більше із структури КДБ та ще й начальника варту, раніше не доводилося.

Повернулися до Чорнобиля і, направляючись до будинку райкому партії, де розміщувалася урядова комісія, Шакурін повідомив, що нарада з питання відкачування води з-під реактора, очевидно, відбудеться близько 24-ї години. Сприймаючи нас за представників ВР і, мабуть, припускаючи, що ми уповноважені та здатні щось вирішувати, запропонував продумати всі варіанти відкачування води і прибути на нараду зі своїми пропозиціями.

...У головному залі райвиконкому була неймовірна тиснява. Тут, як пізніше з'ясувалося, розміщувалися оперативні групи ГШ ЗС СРСР, Главпура, Тилу ЗС, Сухопутних військ, головного оргмобуправління, управління зв'язку, цивільної оборони Центру, тилу округу, ставки Південно-Західного напрямку, оперативні групи від Київського військового округу та інших округів, війська яких були задіяні в ліквідації наслідків аварії.

Серед цієї тисняви зустрів давнього знайомого по ГРВН підпол-

Відсутність людей, колодязі, затягнуті плівкою, домашні тварини, кинуті напризволяще... — це справляло гнітюче враження.

ковника Власенка, начальника протипожежної інспекції округу. Володимир Григорович запропонував для відкачування води використувувати якийсь дослідний комплект протипожежного обладнання, гнучкі рукави діаметром 200 мм, насосні установки з високою продуктивністю й інше устаткування, яке їм показували на навчальних зборах. Розміщувалося це «добро» десь у Свердловську чи Новосибірську.

Удвох розшукали заступника начальника тилу КВО генерал-майора А. Лопатіна, який очолював оперативну групу тилу КВО. Генерал вислухав нас дуже уважно, спокійно і доброзичливо. Уточнив характеристики устаткування, можливості нашого скадрованого трубопровідного батальйону в Бахмачі. Зійшлися на тому, що пожежне устаткування, особливо з урахуванням гнучкості шлангів, найбільше підходить для прокладання в умовах зруйнованих споруд.

Десь уже пізно вночі, з 3 на 4 травня, на нараді в Урядовій комісії обговорювалося питання відкачування води з-під реактора. Доповідав Шакурін. Усе зводилося до того, що відкачувати воду доведеться військовим трубопроводникам.

— Хто у нас отут від військових? — запитав Силаєв, заступник голови Ради Міністрів СРСР, який очолював на той час Урядову комісію.

Справа в тому, що на нараді всі були в так званому спецоюзі, а попросту в комбінезонах різного крою, кольору, і встановити, хто є хто — не було можливості.

Генерал Лопатін — розумна людина, ерудит — виклав наші міркування дуже коротко, дохідливо і вичерпно. Після його доповіді, як мені здалося, всім стало все зрозуміло.

Силаєв негайно матеріалізував цю ідею: «За добу обладнання має бути на станції!» Відповідне розпорядження відразу віддав представникам аерофлоту і ЦО центру.

Згодом по визначеному в бетонній стіні місце було зроблено три цілеспрямованих постріли, але підібратися до води не вдалося. Тоді капітан Зборовський, молодший сержант Авдеев і ефрейтор Коршунов вручну, кувалдами і шворнями пробрили отвір у стіні й добралися до води.

Оскільки в «жерло» реактора скидалися тонни свинцю й піску, була загроза, що його опори не витримують і він просто завалитися.

Було прийнято рішення змонтувати в одному з реакторних приміщень водонасосну станцію і за допомогою протипожежних шлангів перекинути воду до закритої водойми, що знаходилася подалі від місця аварії. Обстановка вимагала ризику. Іншого виходу не було. До цієї роботи долучилися, крім військовослужбовців, пожежники, працівники станції, хіміки-дозиметристи.

О 19 годині воїни і пожежники під командуванням капітана Зборовського позмінно чергували біля двигунків, регулюючи і заправляючи їх пальним. За виявлені мужність і самовідданість Зборовський і більшість його товаришів нагороджені бойовими орденами і медалями.

Від поїздки на станцію, до Чорнобиля і села Ораного залишилося двоє враження. З одного боку, чудова природа, доглянуті дорога і села, квітучі сади, а з іншого — відсутність людей, колодязі, затягнуті поліетиленовою плівкою, кинуті домашні тварини, велика кількість собак, голодних і спраглих, — усе це справляло гнітюче враження.

В одну з поїздки у селах довелося побачити організовані групи мисливців, які, для запобігання сказу,

відстрілювали всю покинуту місцевим населенням живність. Відстріляних тварин зносили на узбіччя дороги, мабуть, для наступного вивезення до могильників. Усе це діяло на психіку.

Варто підкреслити, що й люди, особливо в перші дні, відчували нестерпну спрагу: напиться, набрати води було ніде. Всі розуміли, що відкриті джерела заражені, а підвезення не було. «Військторг», як завжди, завіз лимонад, від якого ще більше хотілося пити.

І останнє. Очевидно завдяки заступнику командувача військ округу по тилу генерал-лейтенанту Литвинову робота офіцерів штабу і управлін тилу округу з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС була гідно оцінена. 7 офіцерів штабу і управлін тилу округу були відзначені урядовими нагородами. Одна з них дісталася мені.

Однак про нагороди ніхто тоді не думав. Чесне і сумлінне ставлення до справи, прагнення ліквідувати небезпеку, загальний порив і готовність зробити все необхідне визначали вчинки абсолютної більшості учасників ліквідації катастрофи на ЧАЕС.

Петро БЕЖНАР

**Закрите акціонерне товариство
ВІЙСЬКОВО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ**

**ЗАТ «Військова-страхова компанія» заснована 29 січня 2001 року.
Розмір статутного фонду складає 8,040 млн.грн.**

- **Обов'язкові види страхування**
- **Страхування майна**
- **Страхування вантажів**
- **Страхування автотранспортних ризиків**
- **Медичне страхування**
- **Страхування від нещасних випадків**

Центральний офіс
01135, м. Київ
вул. Г.Андрющенка, 46
тел./факс (044) 230-48-13
(044) 230-48-14
e-mail: vsk@vsk.com.ua

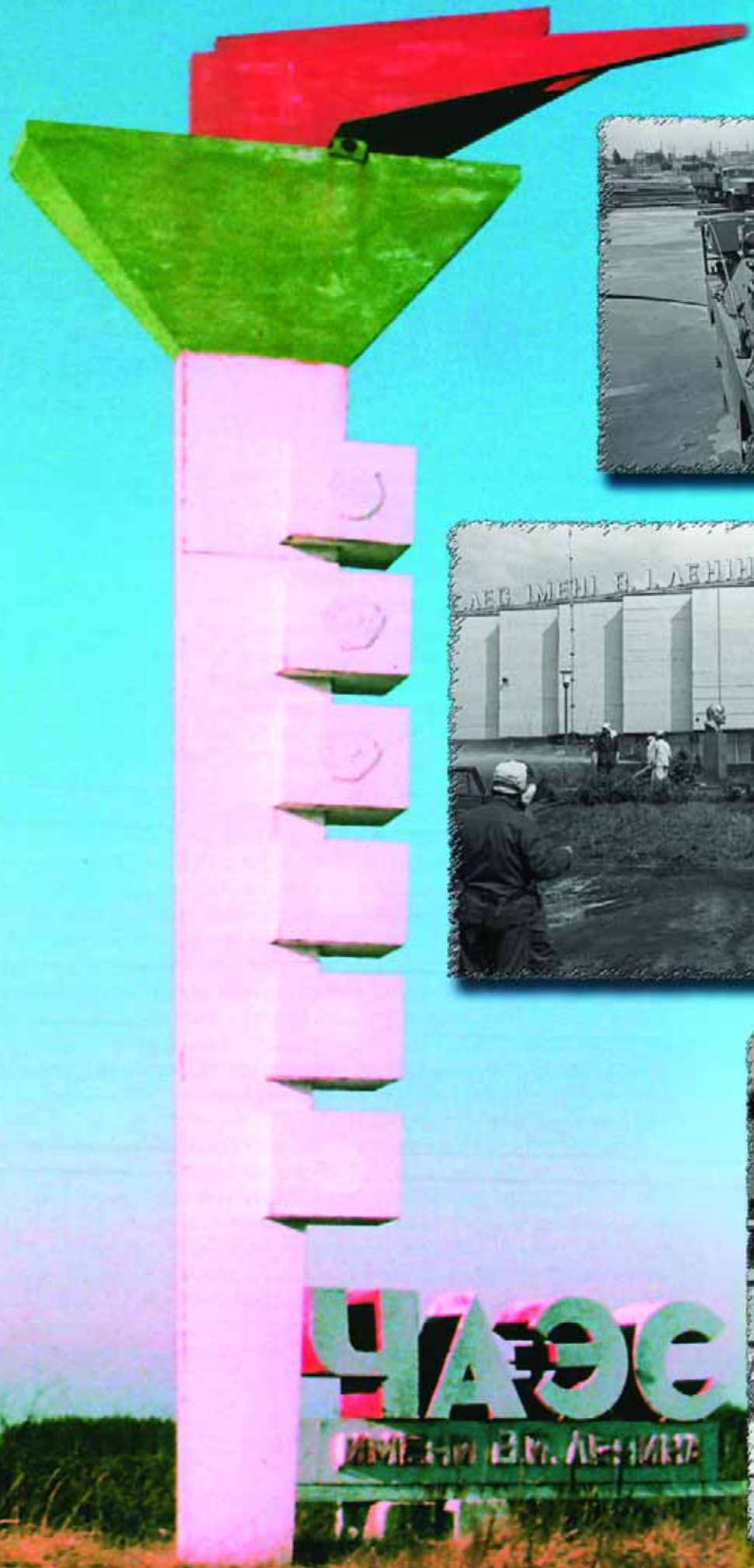
Одеська філія
65005, м. Одеса
вул. Бугаївська, 21, оф.805
тел./факс (048) 738-08-63
e-mail: vsk_odesa@svitonline.com

Харківська філія
61001, м. Харків
вул. Плеханівська, 92-а, корп. В, офіс 105
тел./факс (057) 737-20-54 (057) 717-33-07
e-mail: vsk.kharkov@ib.com

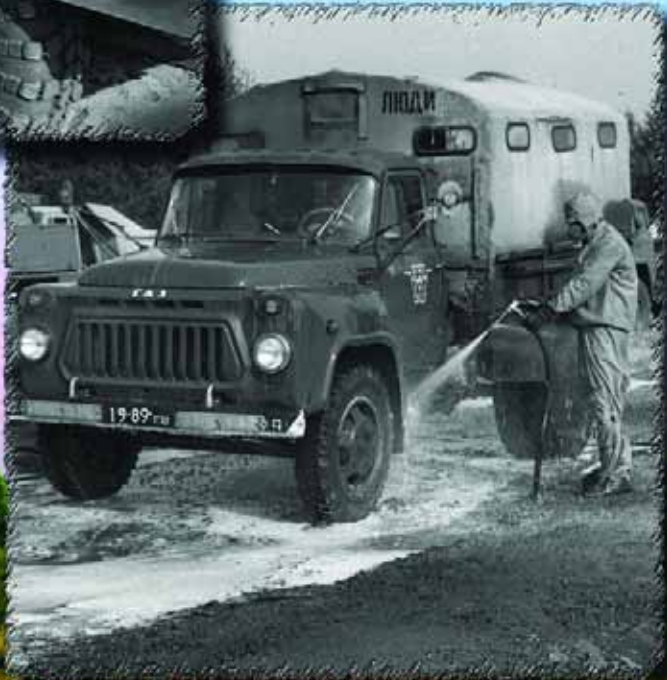
ЧОРНОБИЛ

ЧАЭС
ІМЕНІ В. І. ЛАВРЕНКА

Ь. ТРАВЕНЬ 86-го...

АСТЕНО-ВЕГЕТАТИВНИЙ СИНДРОМ

Щоб приховати ознаки променевої хвороби, цей псевдодіагноз, за вказівкою з Білокам'янної, ставили тисячам ліквідаторів аварії на ЧАЕС

Чорнобильська катастрофа стала справжнім випробуванням на міцність, витримку і відданість своєму професійному обов'язку для тисяч людей різних професій. Військові лікарі не стали винятком із правил. Люди в білих халатах одними із перших прийшли на допомогу тим, хто ціною власного здоров'я, а іноді й життя рятував світ від техногенної катастрофи.

Разом з керівниками медичної служби в район аварії прибули лікарі та медичні сестри 408-го Окружного військового госпіталю (нині ГВКГ МО України).

Уже 27 квітня військові частини Київського військового округу і спеціальний підрозділ інженерних військ прибули в район Чорнобиля і приступили до виконання першочергових робіт з ліквідації наслідків аварії.

Особлива відповідальність лягла на плечі керівників військово-медичної служби Київського військового округу, яку тоді очолював генерал-майор медичної служби В. Фадеев. Радіолог, зокрема головний радіолог округу полковник медичної служби В. Дуліч та хіміки відразу ж приступили до оцінки радіологічної обстановки. Вже 27–28 квітня вони обстежували територію атомної станції, місто Прип'ять і прилеглі села, взяли проби повітря, ґрунту і води.

Крім них активно працювали інші фахівці відповідних служб, — зокрема майор медичної служби В. Баркевич (нині — головний санітарний лікар МО України) та багато інших.

Загалом робота у перші дні після аварії була дуже важкою: люди не

спали по кілька діб. Майже всі роботи щодо медичного забезпечення ліквідації наслідків катастрофи на ЧАЕС виконувала медична служба Київського військового округу. У район лиха було доставлено 25 тис. індивідуальних аптечок, 100 комплектів «Луч», 25 тисяч респіраторів Р-2, санітарний транспорт, намети.

З 28 квітня по 16 травня в районі катастрофи працював полковник медичної служби Георгій Циганок — на той час начальник військової кафедри Київського інституту удосконалення лікарів. Йому доручили організацію медичної допомоги населенню, евакуйованого з 30-кілометрової зони в Бородянському районі (зона відповідальності Київського військового округу). Полковник Циганок, який уже мав досвід вивчення клінічних синдромів, що розвивалися в людей після одержання певної дози опромінення внаслідок аварії на підводному човні, пропонував називати їх первинною променевою реакцією, що викликало обурення в партійних керівників. За свою принципиовість полковник Циганок мав проблеми з начальством, однак добитися свого йому не вдалося. На підставі наказів Міністерства охо-

рони здоров'я СРСР потерпілим і ліквідаторам ставили діагноз: вегетативно-судинна дистонія або так званий «астено-вегетативний синдром». І пішов «гуляти» цей псевдодіагноз по лікарнях, госпіталах і клініках Радянського Союзу.

Так первинна променева реакція «розчинилася» в цьому діагнозі. Згодом ця неправда зашкодила багатьом ліквідаторам, у яких виникли або загострилися захворювання саме внаслідок перебування в зоні Чорнобильської катастрофи.

З перших днів аварії 408-й ОВГ стає організаційно-методичним та науково-практичним центром організації лікувально-діагностичної роботи, проведення медичного контролю за станом здоров'я населення на радіоактивно забрудненій території.

...3 травня було прийнято рішення про створення 30-кілометрової зони і передислокування медичного пункту у село Оране. Лікар Надія Куйовда згадує, що того дня була якась гнітюча, нервова обстановка. Дорогами рухалися великі колони автомобілів та іншої техніки. Почалася евакуація людей, поширювалися чутки про можливість повторного вибуху реактора.

Медпункт в Ораному був розгорнутий за всіма правилами військово-медичної науки. Фактично це був єдиний лікувальний «заклад» не тільки для військовослужбовців, а й для місцевого населення. Надія Семенівна сиділа за мікроскопом майже цілодобово.

— У перші дні роботи, — згадувала вона, — крім медичної допомоги, яку ми надавали, значний вплив на психологічний стан військово-службовців справляла присутність медиків. Люди не почували себе кинутими напризволяще, знаючи, що допомога їм гарантована.

Працювали в медпункті за «вахтовим» методом. Слід зазначити, що нерідко медичний персонал госпіталю відправляли в зону катастрофи прямо з робочих місць без засобів медичного і хімічного захисту, індивідуальних дозиметрів і приладів радіаційного контролю. Інструктаж щодо правил поведінки, як правило, ніхто не проводив, однак лікарі не відмовлялися від небезпечної роботи.

Через місяць, коли настала потреба провести ротацию лаборантів, виникла проблема з кадрами.

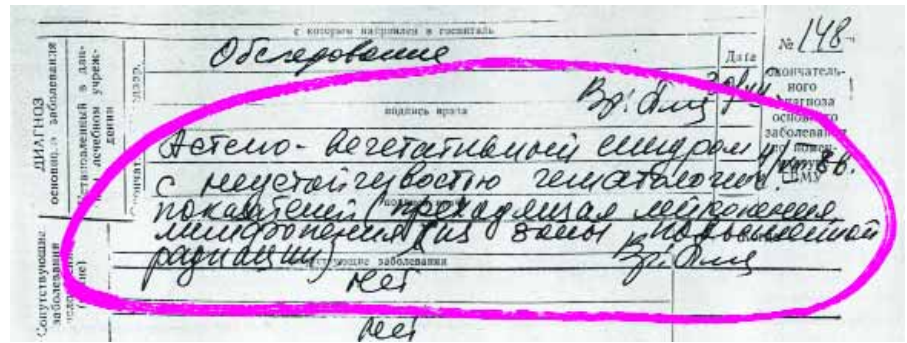
Довелося призивати лаборантів з лікарів і фельдшерів запасу, які не завжди були придатними до виконання лабораторних робіт, хоча за мобілізаційним розпорядженням займали посади лаборантів у тих чи інших військово-лікувальних закладах. Полковник медичної служби Юрій Шиков пригадує:

— Виїздив до Білої Церкви на пункт прийому особового складу для роботи в районі Чорнобиля, щоб зустрітися з фельдшерами-лаборантами і лікарями-лаборантами, відібраними військкоматами Полтави, Борисполя, Білої Церкви. З восьми офіцерів, що прибули, не було жодного лаборанта. 50 відсотків фельдшерів протягом п'яти років взагалі не були пов'язані з медициною. Вони працювали слюсарями, зварювальниками... З п'яти лікарів-лаборантів жодний не працював у лабораторії. Це були педіатри, терапевти, лікарі швидкої допомоги...

Таких спеціалістів треба було терміново перенавчати в лабораторному відділенні Київського військового госпіталю.

Слід визнати, що лікарі й лаборанти працювали з великими переважаннями в непристосованих приміщеннях, наметах, а то й просто неба. Швидко виходили з ладу одинадцятиклавішні лічильники. Через відсутність вітчизняних апаратів для роботи в польових умовах у автоматичному і напівавтоматичному режимах усі дослідження крові проводилися вручну...

До речі, полковник Шиков помітив таку закономірність: спочатку багатьох іногородніх лаборантів хвилювали насамперед питання, пов'язані з тривалістю робочого дня, оплатою праці, наданням відгуків... Але згодом вони безвідмовно працювали по 10–12 годин на добу, виїжджали на забір крові у військові частини, в найнебезпечніші місця, недосипали, виконували величезну кількість досліджень, що не вкладалися ні в які нормативні рамки. Деякі навіть просили залишити їх на другий термін. Значення їхньої праці неможливо переоцінити. Адже за результатами лабораторних досліджень не тільки діагностувалися захворювання, а приймалося рішення щодо подальшого перебування військовослужбовців у зоні катастрофи, їх заміни чи евакуації для лікування та ре-

Астено-вегетативний синдром с неустойчивостью гематологических показателей (приходящая лейкопения, лимфопения из зоны повышенной радиации).

абілітації. Робота, яка виконувалася тоді лаборантами, за своїми масштабами є безпрецедентною і не має аналогів у світі.

Заслугує поваги також робота лікарів госпіталю, які в 1986 році виконували обов'язки провідного терапевта оперативної групи 2-го сектора — зони відповідальності Київського військового округу. Першим з них був підполковник медичної служби М.Вовкодав. Під його «керівництвом» перебувало сім окремих медичних батальйонів, розгорнутих за повним штатом та всі медичні пункти сектора. В подальшому провідними терапевтами оперативної групи 2-го сектору були Д.Комаренко, О.Коровін, Л.Аристов, Ю.Скрипець.

Крім того, приймаючи спеціалістів з всього СРСР, госпіталь формував та доукомплектував лікарські та гематологічні бригади 408-го ОВГ. В район аварії для надання невідкладної допомоги виїздили М.Городецький, М.Румянцев, Б.Піневич, В.Конев, Г.Шипунов, Л.Куртсеїтов, Ю.Скробонський, В.Гачковський, С.Чекирда, Х.Юлдашев, О.Деметр, В.Ткаченко, І.Крикуненко...

У госпіталь хворі почали надходити з 28 квітня — це була вже друга хвиля ліквідаторів. (Перші уражені були доставлені до Москви авіатранспортом). З початку травня кількість хворих значно збільшилася, особливо після прийняття рішення про госпітальне обстеження тих, які одержали дозу зовнішнього опромінення 25 БЕР і більше. На 25 травня 1986 року в госпіталі перебувало вже 275 чоловік.

Між іншим, справжня статистика опромінення військовослужбовців приховувалася або не велася як слід. Існуючі дані ставлять під сумнів об'єктивність контролю за дозами опромінення, оскільки найнебезпечніші роботи виконували

молодші офіцери й особовий склад.

Підрахувати нині точну кількість тих, хто захворів в зоні, а лікувався в інших відділеннях госпіталю, надзвичайно важко. Спеціальний облік таких хворих не вели, вони направлялися на лікування під кодовою назвою «партизан» чи «рядовий запасу», або вказувалося лише місце дислокування військової частини (Ороне, Іванків, Львівці тощо).

Загальне керівництво здійснював начмед — полковник медичної служби В.Муратов. Обстеження та лікування проводилося у кардіологічному відділенні, яке очолював полковник медичної служби Г.Луговський.

Багато чого в госпіталі доводилося проводити вперше. Так, лікарі-офтальмологи В.Філіпенко та В.Третяк першими у світі запропонували ірідологічні критерії оцінки патологічних змін, зумовлених впливом малих доз радіації.

Багато унікальних операцій провів начальник відділення гнійної хірургії полковник медичної служби М.Безлюда. «Лікарі-чорнобильці» полковник медичної служби В.Попов та майор медичної служби В.Чернев здійснили клінічні випробування препарату «ентеросгель», що виявився ефективним при лікуванні ліквідаторів.

Боротьба з наслідками аварії нині вийшла за межі «зони відчуження» і ведеться в операційних, лікарняних палатах, лабораторіях. Лікарі госпіталю, як і двадцять років тому, докладають усіх зусиль в боротьбі за збереження здоров'я тих, хто постраждав від радіаційного опромінення внаслідок вибуху 4-го реактора Чорнобильської АЕС.

Михайло БОЙЧАК, начальник Головного військового клінічного госпіталю

Анатолій МАЛАХОВ:

«Чорнобиль продемонстрував героїзм Людини. І... її безсилля»

«...Уявіть собі страшну парадоксальність поліського доквілля... Весна... Травень... Чарівна краса берегів Прип'яті. Усе квітне. А гарне, сучасне містечко — мертво. І квіти, і сади, і будинки вбирають у себе невидиму смерть і... віддають її з пилом. А найстрашніше те, що довкола — ні душі... І респіратор, який не знімався вже багато годин, ніби налився свинцем. Тіло благає звільнитися від нього, та не можна...»

Таким згадує Чорнобиль полковник запасу Анатолій Малахов. За його плечима двадцять п'ять років служби в інженерних військах.

...Свою першу дозу опромінення капітан Малахов отримав 13 травня. В цей день його направили до спільного загону дезактиваторів, розміщеного у самому Чорнобилі. Командував загonom підполковник Дмитро Бондаренко, який і досі піклується про чорнобильців, працюючи на посаді Голови об'єднання військовослужбовців «Союз — Чорнобиль» ЗС України. Завдання загону, в якому не було жодного бійця строкової служби, а тільки відкликані «з гражданки» солдати запасу, полягало у покритті забрудненої території спеціальною сумішшю.

Ця клейка рідина мала одну властивість — до неї прилипав радіоактивний пи́л. Коли суміш засихала, військові розрізали покриття на шматки, скручували отруйний прошарок у великі рулони, завантажували в машини і вивозили до могильника.

— Робота політпрацівника в умовах Чорнобиля потребувала переосмислення. Так, тоді ми були бійцями ідеологічного фронту. Однак зібрання, проведення агітаційних заходів, те, чого вимагала радянська система, відійшли на другий план, розповідає Анатолій Іванович. — На першому був особистий приклад, потреба підтримувати особовий склад на місці, «біля печі»...

«Біля печі» — значить поряд з реактором. Власними руками розгрі-

бати й копірситися в радіоактивній породі, рятувати життя майбутніх поколінь від хвороб і мутацій — справді героїзм, мужність, самопожертва, на які здатний був не кожний...

— Тоді ми ні про який героїзм не думали, — згадує Малахов. — Може через те, що радіація — це невидимий ворог, його не бачать, не відчують... Ми вже чули, що ті, хто був до нас, помирають. Вже бачили хворих тварин, як диких, так і свійських. Мабуть, у когось із господарів рука не піднялася, отож бездоглядні корови та свині тинялися по «зоні», дичавіли... Дикі тварини теж вели себе неприродно — заходили до міста, подовгу завмирили, стоячи на місці, і взагалі виглядали жалюгідно: місцями шерсть облізла, капала піна з рота... Якось один із наших «партизанів» вирішив пожартувати: спіймав кабанчика, натягнув на нього респіратор, дочекався, коли ми наблизимося, і випустив назустріч. Тварина з вереском вибігла нам прямо під ноги, і всі ми декілька секунд не могли отямитися від жаху. Словом, і сміх, і гріх...

— Був у мене такий сержант Опанасенко, — продовжує свою розповідь Анатолій Іванович, — який, м'яко кажучи, не завжди добросовісно виконував свою роботу. А коли до нашого загону приїхав теле-

ведучий з УТ-1 Григорій Казаков, я підвів його саме до Опанасенка, відрекомендувавши як кращого серед наших фахівців. Сержант спочатку розгубився, але потім сказав такі проникливі слова, які я запам'ятав на все життя: «Товариші, ми тут знаходимося для того, щоб колись знову зацвіли сади, щоб сюди повернулися люди і прилетіли птахи. Ми тут для того, щоб цей чудовий край став таким, яким він був до аварії»...

— Запис відбувся вранці, а ввечері вся бригада його побачила у випуску новин. І коли Опанасенко вийшов з намету, де стояв телевізор, я помітив у нього сльози на очах. Відтоді поряднішої людини в загоні я не знав. Йому можна було доручити такі завдання, які не кожний офіцер міг виконати. До того ж, наприкінці відрядження сержанта Опанасенка нагородили найвищою на той час комсомольською відзнакою — медаллю «Доблесть і Честь».

А бувало, що один працював «за себя и за того парня», а інший думав, як «закосити», щоб дістати меншу «дозу». Наприклад, дехто з водіїв не доїжджав до призначеного місця за три — чотири кілометри, зливав полімерну рідину в кювет і повертався назад. Чого гріха таїти, було й таке...

Спілкуючись з Анатолієм Івановичем, відчуваєш, що в розмові він щирий, розуміється на психології людини. Бачить і безмежну відданість справі, дружбу, і підступну зраду. Так, на третій день перебування у Чорнобильській зоні він не зміг говорити. Іони йоду діяли на голосові зв'язки людей так, що це часто призводило до тимчасової втрати голосу. Товариш Малахов, капітан Едуард Гостев, не попередивши нікого, зателефонував у політвідділ Київського гарнізону і сповістив про це. Того ж дня в зону був відкомандирований інструктор по патріотичній роботі Валентин Овсянников, який після виконання завдання мав повертатися додому. Але залишився в «зоні» й допомагав Анатолію Івановичу в роботі, доки до нього не повернувся голос.

Дружба і честь офіцерська, можливо, й високі слова, але вони випробовуються саме в таких жорстких умовах. Людей, яких Анатолій Малахов вважав своїми справжніми друзями, побачив у Чорнобилі

зовсім іншими. Було й навпаки — той, кого він вважав своїм ворогом, став другом і залишається ним донині.

Одного разу до Чорнобиля з нагородами для передовиків, культурною програмою та перевіркою приїхали одинадцять інструкторів з обкому комсомолу. Один із них дуже наполягав, щоб Малахов показав йому протоколи комсомольських зборів. І тоді капітан просто сказав йому:

— Поїхали зі мною в «зону», і там на місці я покажу тобі оті протоколи!

Інструктор, звісно, в «зону» не поїхав, проте, повернувшись до Києва, не забарився виставити Ма-

Не тільки самих ліквідаторів перевіряла «зона» на міцність. Одночасно таку перевірку проходили і їхні сім'ї.

лахова у політвідділі гарнізону в негативному світлі. Через це Анатолія Івановича не призначили на вищу посаду. Більше того, замість п'ятнадцятидобового обстеження та лікування в госпіталі, яке, за правилами, проходили всі, хто повернувся з Чорнобиля, йому доручили організувати комсомольську конференцію. І він зробив усе як слід, незважаючи на те, що був дуже виснажений.

...Не тільки самих ліквідаторів перевіряла «зона» на міцність. Одночасно таку перевірку проходили і їхні сім'ї.

— У декого з ліквідаторів виникали сімейні проблеми, — продовжує Анатолій Іванович. — Навіть не дочекавшись повернення чоловіків з Чорнобиля, деякі жінки подавали заяви на розлучення. Та бувало й навпаки. Одного разу, невідомо як у забруднену зону пробралася дружина одного «партизана», яка до того ж, була на восьмому місяці вагітності. Відпустити її чоловіка ми не мали права. Але ж... Пішли до командира бригади, і той, ризикуючи наразитися на неприємності, відпустив таки того «партизана» на три доби. Хлопець нас не підвів — повернувся вчасно.

Так, Чорнобиль змінював людей. Навіть інертні та байдужі начебто прокидалися до життя.

— А головне — усі, ті, які побували в Чорнобилі, — справжні герої, — вважає Анатолій Іванович.

Аби перебороти психологічне напруження, Малахов вів щоденник. На жаль, він не зберігся, залишилося лише кілька газетних вирізок та фотоальбом. Той самий, де вже немає серед живих половини людей, зображених на фото. Переглядаючи їх починаєш розуміти: Чорнобиль продемонстрував героїзм і безсилля людини.

А на завершення розмови Анатолій Іванович сказав:

— Були, є і будуть люди, які вболівають за свою справу, за свою державу і завжди підуть на ризик заради інших. Але не так масово, як це було в Чорнобилі. Сьогодні в молоді зовсім інші цінності, — вони надто меркантильні та егоїстичні. Більше думають про себе, ніж про державу.

І цим словам — віриш. І не тільки тому, що за ними стоїть справжній офіцер. Після Чорнобильського лиха в Україні виросло нове покоління. І ніщо не проходить повз увагу молоді. Сини бачать, як саме державні чиновники «турбуються» про їхніх батьків-ліквідаторів. Усе менше серед нас тих, у чийх спогадах постає трагедія Чорнобиля. Тих, які можуть навчити, застерегти і власним прикладом виховати молоде покоління, яке в лиху годину буде мужньо захищати найцінніше — життя людини.

Юрій ПАВРОВ

БЕЗ ПРАВА НА ВИЗНАННЯ?

Той, хто ціною власного здоров'я рятував життя інших, сьогодні сам потребує порятунку

Ветеран, який у 1941 році брав участь у запеклих боях під Смоленськом, а згодом став свідком катастрофи на ЧАЕС, зізнався, що навіть під кулями було не так страшно, як у Чорнобилі навесні 1986-го. Відразу після катастрофи загинуло 32 людини, а ще 600 тисяч ліквідаторів отримали надвисокі дози радіації.

ВІЙСЬКО ЧОРНОБИЛЬСЬКЕ

Загальновідомо, що перший удар Чорнобиля прийняли на себе пожежники та працівники станції. Але чи всі знають, що близько 90% тих, хто потім брав участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, були військовослужбовці, військовозобов'язані та працівники збройних сил? Саме армія виявилася єдиною в країні структурою, яка спроможна була оперативного відмобілізувати значні людські резерви.

Основна маса ліквідаторів прибувала до місця трагедії з військових округів, які дислокувалися на території України. Зокрема, з Київського ВО до участі в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС було залучено 99 військових частин, з Прикарпатського — 38, з Одеського — 4. Однак через надто

слабку підготовку особового складу строкової служби урядова комісія вже за місяць прийняла рішення не залучати солдатів-строковиків до ліквідаційних заходів, за винятком підрозділів зв'язку та охорони. Зважаючи на негативний вплив радіації, перевагу було надано призову військовозобов'язаних віком понад 30 років, які вже мали дітей. Найбільше їх було відмобілізовано з Луганської, Донецької та Дніпропетровської областей. Адже ці регіони, по-перше, досить густонаселені, а по-друге, переважна більшість військовозобов'язаних, призваних з цих місць, мали гірничі спеціальності, вкрай необхідні для робіт на найважливіших ділянках.

Військові отримували наказ і без заперечень та зволікань, як і належить за статутом, його виконували.

Нерідко вони навіть не усвідомлювали, яку загрозу це становить їхньому життю. Ціна була дуже висока, але саме завдяки зусиллям людей у погонах бунтівний «мирний атом» зрештою був приборканий.

Відтоді минуло 20 років. Уже немає Радянського Союзу і Радянської Армії. У 1991 році прийнято Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», який надав ліквідаторам наслідків Чорнобильського лиха певні соціальні гарантії. Здається, розставлено всі крапки над «і». Та, виявляється, так лише здається. Колишні військовослужбовці-ліквідатори, як і раніше, потребують уваги з боку міністерства оборони.

У ПОШУКАХ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Нині в Україні статус ліквідатора мають близько 350 тис. осіб. Проте тисячі людей, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, й дотепер не спромоглися офіційно підтвердити свою причетність до тих подій. Хтось із них тривалий час просто не переймався цим питанням. Адже, поки був молодий і здоровий, не бачив сенсу бігати по інстанціях, аби отримати право на пільгове медичне обслуговування чи колись у майбутньому вийти на пенсію на 5–10 років раніше. Інші стикалися з певними труднощами під час пошуку підтверджуючих документів і після невдачі опускали руки. Чимала кількість колишніх військовозобов'язаних ліквідаторів, які все ж спромоглися офіційно підтвердити свій статус, були його позбавлені з початком перереєстрації у 1997 році. Від них вимагали надати довідку про виконання робіт у зоні відчуження із зазначенням кратності оплати праці. Але виявилось, що цей документ має термін дії всього три роки.

— Під Чорнобилем мені довелося служити з 19 грудня 1986 по 29 березня 1987 року у складі 481 пересильного пункту, — згадує учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС Олександр Гаяпін. — Про це, а також про те, що я, беручи участь у роботах, отримав дозу опромінення 20 рентген, є запис у моєму військовому квитку. Але офіційно набути стату-

су учасника ліквідації аварії я не можу, оскільки, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1997 р. «Про затвердження порядку видачі посвідчень особам, які постраждали від Чорнобильської катастрофи», для цього потрібна ще й архівна довідка про перебування у зоні відчуження. До архіву за цей період з моєї частини документи не надходили взагалі. Де шукати правди?

Ось ще одна проблема, що стоєть тих, хто брав участь у ліквідаційних заходах у складі військових частин та підрозділів. Без перебільшення, бойові умови тодішнього Чорнобиля наклали певний відбиток і на злагоджену систему військового документообігу. На сьогодні офіційно підтверджено знищення радіоактивно забрудненої документації двох військових частин, які відряджались до Чорнобиля з Київського військового округу. Місцезнаходження документів ще з 10 військових частин цього округу і 7 частин Прикарпатського й досі не встановлено. Напевно, їх спіткала така ж доля. Навіть ту документацію, що збереглася, не завжди можна використати як доказ, адже в наказах на виконання робіт на ЧАЕС часто не вказувалися прізвища — лише кількість особового складу і старший команди. Та чи легше від цього колишнім військовим ліквідаторам, які позбавлені права на вдячність з боку держави лише через відсутність того чи іншого «фонового» папірця?

Час спливає, наслідки аварії все більше впливають на здоров'я «чорнобильців». Нині показник захворюваності серед учасників ліквідації катастрофи становить 94,2%, і він невпинно зростає. Найбільшу кількість ліквідаторів, визнаних хворими, зафіксовано в Києві — 99,85%, у Сумській (96,53%) та Донецькій (95,95%) областях. Зростає їхня смертність від онкологічних захворювань, захворювань системи кровообігу, органів дихання та травлення. За неофіційними даними, щодня помирає понад 50 «чорнобильців», а за 20 років кількість померлих ліквідаторів та постраждалих від чорнобильського лиха сягнула 600 тис. Більшість з тих, хто у зрілому віці брав участь у ліквідаційних заходах, не доживають до пенсії.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2005 року, ліквідаторам вперше за останні 10 років збільшено розмір пенсій у 2,5–3,5 раза.

Близько 80 відсотків соціальних чорнобильських програм профінансовані не в повному обсязі або не фінансуються взагалі.

ПАПКА, ЩО НЕ ЗАВ'ЯЗУЄТЬСЯ

— Проблем з колишніми військовими, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, чимало, — розповідає начальник відділу соціального розвитку Департаменту гуманітарної політики МО України полковник Кучеренко. — Спірні питання щодо встановлення статусу ліквідатора щомісяця розглядає спеціальна комісія при Міністерстві з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від Чорнобильської катастрофи. До її складу входять представники МНС, МВС, Мін'юсту, Мінпраці, Міністерства охорони здоров'я тощо. Я вже чотири роки поспіль представляю у цій комісії військово-ве відомство.

За словами Кучеренка, документи людей, які у період ліквідаційних заходів на Чорнобильській АЕС були військовослужбовцями або військовозобов'язаними, складають лівову частку з тих, що виносяться на розгляд комісії:

— Від невійськових відомств до комісії зазвичай надходить незначна кількість справ. А от папка Міністерства оборони України щоразу переповнена так, що навіть не зав'язується! І за всіма цими папе-

рами реальні долі реальних військовослужбовців, які потребують допомоги військового відомства. Зрештою, вони її отримують. Але яких зусиль це їм коштує! Якщо колишні військовозобов'язані ще мають шанс знайти архівні підтвердження своєї участі у чорнобильських подіях, то військовослужбовці, які служили у військових частинах, де документи були знищені, без відповідної допомоги Міноборони просто приречені на невдачу.

Часто підготовка до розгляду спірного питання нагадує справжнє детективне розслідування. Адже для підтвердження участі того чи іншого військовослужбовця у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС необхідно з'ясувати, коли він був призваний, які службові щаблі пройшов, де формувалася і які завдання виконувала його військова частина чи команда... Поступово серед цих показань відшукуються ті, які можуть допомогти у розв'язанні проблеми вже під час засідання спірної комісії. Остання бере до уваги будь-які документи: архівні довідки, грамоти, листи-подяки, фото... Так, один колишній солдат, який під час строкової служби побував у Чорнобилі, надав у якості підтвердження... власний

«дембельський» альбом. Там була фото картка, де юнаки у військовій формі, серед яких і позивач, стоять на тлі дорожнього знака «м. Чорнобиль», а перед ними із солдатських ременів викладено цифру «100». Ця світлина — з розряду традиційних і означає, що до наказу про звільнення у запас залишилося 100 днів. Вирахувавши ці дні із зазначеної у військовому квитку дати звільнення, комісія дійшла висновку, що час перебування військовослужбовця у зоні відчуження відповідає визначеним у законі часовим межам і підтвердила його статус учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

Тільки протягом 2005 року в Міноборони підготовлено та подано до комісії зі спірних питань 311 клопотань про встановлення статусу учасника ліквідації катастрофи на Чорнобильській АЕС. 275 з них комісія задовольнила.

ХТО ПОДБАЄ ЗА ЛІКВІДАТОРА

Реформування Збройних Сил України не оминуло й тих, хто за своїми функціональними обов'язками мали надавати допомогу колишнім військовим ліквідаторам. Не оминуло, на жаль, у негативному значенні.

До 2000 року у складі Управління військово-соціальної роботи МО України була група по роботі з ветеранами та постраждалими від іонізуючого опромінення, яка ефективно вирішувала проблеми учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та інших осіб, що постраждали від радіоактивного опромінення під час проходження військової служби. На той час це управління налічувало 29 осіб. Сьогодні ж із п'яти осіб складається весь відділ соціального розвитку Департаменту гуманітарної політики МО України, який є правонаступником згаданого Управління. Окремого підрозділу, що відповідав би за надання допомоги військовим «чорнобильцям», немає взагалі. Керівництвом Департаменту протягом минулого та поточного років неодноразово подавалися пропозиції щодо відновлення цього напрямку. Але питання й досі не вирішено.

До речі, крім морального обов'язку, Міноборони має й певну власну зацікавленість посприяти ліквідаторам наслідків аварії на ЧАЕС у вирішенні їхніх проблем. Адже ни-

ні лави збройних сил поповнюють вже діти «чорнобильців». Батьки, які підтвердили статус ліквідатора і мають відповідні пільги, мають змогу забезпечити своїм дітям належне харчування і медичне забезпечення. То хіба не варто заздалегідь подбати про здоров'я майбутніх призовників, контрактників, офіцерів?

Нещодавно громадська організація «Союз Чорнобиль України» запропонувала військовому відомству створити робочу групу, яка систематизувала б усі наявні архівні дані по військових частинах, що брали участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Та поки що у Міністерстві оборони України проблемами військових ліквідаторів займається лише одна людина — вищезгаданий полковник Кучеренко.

ВРЯТУВАТИ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Навіть напередодні 20-ї річниці катастрофи на ЧАЕС «чорнобильці» не мають приводу для оптимізму. За словами голови громадської організації «Союз Чорнобиль України» Юрія Андреева, через нещодавно прийняте рішення про передачу функцій по визначенню статусу учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС від МНС до Мінпраці очікується значне погіршення ситуації у цій сфері. Невтішна ситуація і з реалізацією соціальних гарантій.

— Близько 80 відсотків соціальних чорнобильських програм профінансовані не в повному обсязі або не фінансуються взагалі, —

обурюється Андреев. — Усе зводиться переважно до виплати пенсій. Досі не підготовлені постанови Кабінету Міністрів, які регулювали б порядок соціальних виплат. На медичні потреби, дитячі програми, будівництво житла, компенсації кошти фактично не виділяються. Та й розмір компенсаційних виплат бажає кращого: щорічна допомога на оздоровлення — 75–100 грн., компенсація у разі неможливості надання путівки для санаторно-курортного лікування та оздоровлення — 69–86 грн. Люди помирають через відсутність ендопротезів та нестачі коштів на проведення операцій. Ті, котрі ціною власного здоров'я рятували життя інших, сьогодні самі потребують порятунку.

Звісно, можна відзначити як позитивний крок Постанову Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2005 р., відповідно до якої вперше за останні 10 років у 2,5–3,5 рази збільшено розмір пенсій ліквідаторам. Але ж не всі з них пенсіонери.

Заходи, присвячені 20-річчю Чорнобильської катастрофи в Україні, проходять на державному рівні. І надзвичайно важливо, щоб вони не обмежилися лише спогадами про сумні й водночас героїчні події. Адже їхні безпосередні учасники — ліквідатори — мають право на посилення державної уваги до своїх проблем і надійніший соціальний захист відповідно до Конституції та законодавства України.

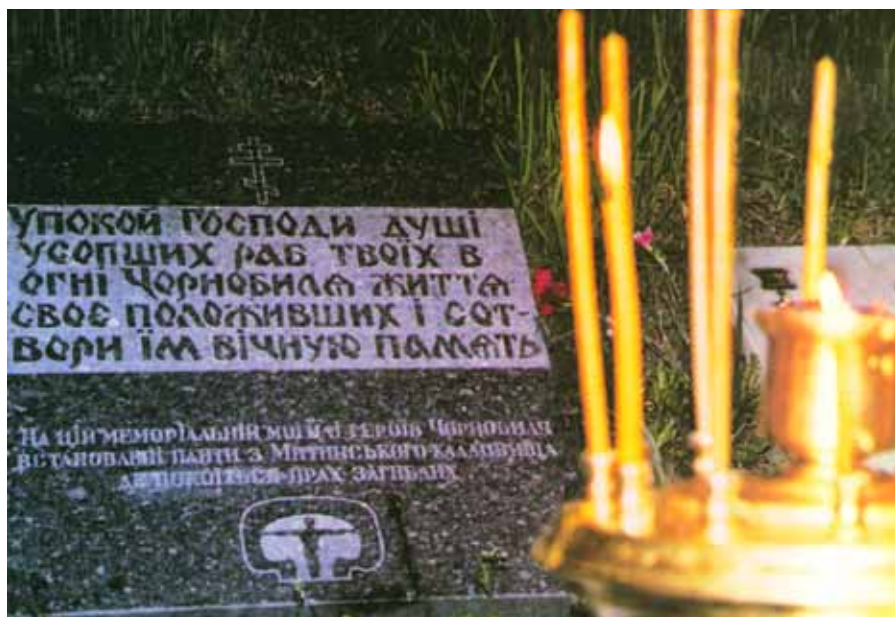
Володимир ГАЛАНЦЕВ

Відповідно до Указу Президента України від 28 лютого 2006 року «Про присвоєння військових та спеціальних звань учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС», з метою вшанування подвигу учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, їхньої відданості присязі, мужності й героїзму та у зв'язку з 20-ю річницею катастрофи на Чорнобильській атомній електростанції Міністр оборони України Анатолій Гриценко підписав відповідний наказ.

Документом передбачено до 26 квітня 2006 року присвоїти чергові військові звання військовослужбовцям — учасникам ліквідації аварії на Чорнобильській атомній електростанції, які звільнені у запас або відставку за віком, станом здоров'я та у зв'язку зі скороченням штатів.

В Україні щодня помирає понад 50 «чорнобильців», а за 20 років постраждалих від Чорнобильської катастрофи сягнула 600 тисяч людей.

ВАТ «КИЇВСЬКА СТРІЧКОТКАЦЬКА ФАБРИКА»

Україна, 04080

м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 31
тел.(044) 417-12-87, 417-72-08,
417-67-59, 417-70-44

E-mail: KRWF@ukr.net www.Lenta-kiev.com

ВАТ «Київська стрічковкацька фабрика» — лідер українського ринку з виготовлення орденських та оздоблювальних стрічок

Відкрите акціонерне товариство «Київська стрічковкацька фабрика» — єдине і

унікальне підприємство текстильно-галантерейної галузі в Україні.

Наявність різноманітного сучасного парку стрічковкацького устаткування, у тому числі швейного і вишивального, з програмним керуванням дозволяє виготовляти стрічки різного призначення: оздоблювальні, орденські, еластичні, брючні, ремінні, кіперні, жакардові оздоблювальні, ткани етикетки з орнаментом, погони для всіх силових структур, краватки, шеврони, камуфльовані костюми, простирадла, штори, підтяжки тощо.

Кваліфікований персонал, повний виробничий цикл, мінімальні ціни і терміни виконання замовлень — все це Ви отримаєте, звернувшись до нас. Вам залишилось лише зателефонувати.

Краватки:

для Збройних
Сил України –

цивільні

самов'язи

регати

Стрічки:

орденські

кіперні

рантові

штрипочні ре-
мінні

еластичні

Погони:

для Збройних
Сил України

повсякденні

парадні

вишиті

Шеврон:

для Збройних
Сил України

розробка
вишивки

виготовлення
за ескізом

Міністерство оборони України обрало єдино можливий шлях прогресивних перетворень у збройних силах – стратегію радикального реформування. Подібна трансформація має торкнутися й військово-медичної сфери. Хоча цей процес є надто складним і «болючим» у соціальному та фінансово-економічному аспектах.

штучного дефіциту фінансування. Утримання такої системи надто дороге, а результативність її вкрай низька: люди працюють без достатнього професійного навантаження, необхідної кількості засобів діагностики та лікування і не набувають професійного досвіду.

Одночасно зі скороченням госпіталів був створений незаперечно збитковий «Центр здоров'я».

Організаційно-правові проблеми. Організація військово-медичної служби не пов'язана з медичною доцільністю і мобілізаційними потребами збройних сил. В Генеральному штабі ЗС України відсутній орган управління медичним забезпеченням. Слід зазначити, що рішення про виведення з підпорядкування начальника Генерального штабу — Головнокомандувача ЗС України військово-медичних ресурсів є небезпечним для подальшої долі військово-медич-

ров'я ЗС України і медичні підрозділи військових частин видів збройних сил функціонують замкненим колом, у нерівних економічних умовах, виходячи із корпоративних інтересів, які часто суперечать структурі загальних потреб медичного забезпечення. За такої організації медичної допомоги зосередити в одних руках статистичну, аналітичну та контрольну інформацію, яка сьогодні розділена між різними сегментами служби, неможливо. Це зумовлює недосконалість сучасних критеріїв оцінки і показників різних напрямів діяльності служби.

Соціально-психологічні проблеми. Головна проблема реформування військової медицини полягає у тому, що необхідні радикальні системні перетворення не знаходять підтримки у керівництві Міністерства оборони. Насамперед це виявляється у відсутнос-

ВІЙСЬКОВА МЕДИЦИНА: П'ЯТЬ ПЕРЕПОН НА ШЛЯХУ ДО ОДУЖАННЯ

Дослідження проблем військово-медичної служби переконують, що її поступальному розвитку перешкоджають загальносистемні проблеми, які можна розподілити на п'ять груп.

Проблеми економічного характеру. У розпорядженні начальників госпіталів нині знаходиться не більше 15 відсотків бюджетних коштів. Решта фінансування медичної служби здійснюється поза її системою управління — опосередковано, через забезпечувальні служби та види ЗС України. Такого фінансування медичної допомоги, як у країнах СНД, нема ніде у світі. Фактично, військово-медичні спеціалісти відсторонені від бюджетного процесу й розробки цільових медичних програм. Бюджет госпіталів перетворився із інструменту управління на перепони в управлінні. Крім того, існування дублюючих одна одну медичних структур призводить до фрагментації системи медичної допомоги, дезінтеграції її організаційної, медичної й фінансової діяльності та через розпо- рошення медичних ресурсів — до

ної служби, оскільки суперечить її призначенню і зумовлює відірваність від нагальних медичних проблем військ.

Відсутність науково обґрунтованої Концепції і Програми реформування системи медичного забезпечення ЗС України на період 2006–2011 років призводить до безсистемності у реформуванні. Природно, що за таких умов виникає запитання: чому обмежені ресурси витрачаються вкрай неефективно?

Функціональна група проблем. На відміну від ЗС України, які останнім часом прогресують у своєму розвитку, у військовій медицині спостерігаються ознаки змін регресивного спрямування. Так, наприклад, лікувально-діагностична робота здійснюється недостатньо інтенсивно, що гальмує можливості мобілізаційної підготовки військово-медичного персоналу: середня тривалість лікування хворого втричі перевищує цей показник у країнах НАТО.

Інформаційно-аналітичні проблеми. Заклади охорони здо-

ті цілеспрямованої політики у медичній сфері.

У Київському гарнізоні загальна перспективна чисельність забезпечуваного контингенту близько 65 тисяч осіб, у тому числі більше 45 тисяч ветеранів військової служби. Для надання їм амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги ГВКГ необхідно мати 750 госпітальних ліжок та 1875 осіб персоналу. Погоджене Департаментом охорони здоров'я трикратне скорочення чисельності ГВКГ до 850 штатних посад та 350 госпітальних ліжок є проявом дискредитації змісту і духу реформування ЗС України.

Отже, військова медицина втратила ознаки системності й недостатньо активно реагує на потреби пацієнтів та мобілізаційні потреби збройних сил. Саме тому військово-вслужбовці та ветерани ЗС України вже сьогодні, за існуючого рівня фінансування, не забезпечуються основними видами медичної допомоги на належному рівні.

Зміни, які відбуваються у збройних силах, не дають можливості

Для ефективного функціонування військово-медичній службі необхідно мати не менше 4 тисяч ліжок, розгорнутих у 14–15 госпіталях.

зберегти існуючу модель військово-медичної служби, а результати проведеного аналізу свідчать, що реальні реформи у цій сфері ще й не починалися. Це зумовлено тим, що за основу реформування взято скорочення ресурсів, перерозподіл їх без зміни організаційної структури військово-медичної служби, управління та порядку її фінансування.

За таких умов система медичної допомоги приречена на постійну та недоцільну реорганізацію. Фактично реформування її необхідно починати «з нуля». Збереження існуючої системи означає зробити медичну допомогу недоступною для військовослужбовців і ветеранів військової служби та обмежити військово-медичний персонал у професійній і мобілізаційній підготовці. Цю тезу підтверджує ряд висновків.

По-перше. Відсутність на центральному рівні ефективного стратегічного управління між секторним та фактичним розподілом медичних ресурсів сприяє витрачання коштів на реалізацію неопрацьованих пріоритетів і збільшенню бюджетного дефіциту.

По-друге. В межах запланованої та погодженої керівництвом служби чисельності персоналу (5600 штатних посад) військово-медична служба не спроможна виконувати поставлені завдання. Перспективна чисельність військовослужбовців і ветеранів військової служби, які потребуватимуть допомоги військових госпіталів, становитиме не менше 400 тис. осіб, отже, загальна чисельність персоналу медичної служби має складати орієнтовно 9900 посад.

По-третє. Існуючі можливості закладів охорони здоров'я ЗС України неприпустимо низькі щодо рівня та якості медичного забезпечення навчально-бойової підготовки військ та миротворчих операцій.

Процес реорганізації військової медицини належить до найскладніших управлінських технологій. Зміни повинні бути достатньо керованими. Управлінська діяльність має розподілятися між Головним військово-медичним управлінням Генерального штабу Збройних Сил України та Департаментом охорони здоров'я Міністерства оборони, який стане центром реорганізації

та розвитку військової медицини. Прогресивність процесів реорганізації не повинна контролюватися тими, хто цю роботу організовує, керує нею та відповідає за її результати.

Лікарів усіх військових частин, закладів, установ, лазаретів, медичних рот, окремих медичних батальйонів необхідно підпорядкувати начальникам госпіталів відповідно за територіальним принципом і покласти на них відповідальність за медичне забезпечення повсякденної діяльності військ (сил) і визначені мобілізаційні завдання.

Необхідно сформувати організаційну структуру управління за територіальною системою медичного забезпечення Збройних Сил України у складі Департаменту охорони здоров'я Міністерства оборони України, Головним військово-медичним управлінням Генерального штабу Збройних Сил України, військово-медичних відділів при Київському, Вінницькому, Одеському, Севастопольському і Львівському військово-медичних центрах, медичних відділень при морському та гарнізонних військових госпіталях.

Служба жорстко обмежена у своєму розвитку. Організація військово-медичної служби не пов'язана з медичною доцільністю і мобілізаційними потребами ЗС України. В умовах мирного часу збережена модель діючої армії, її діяльність (фінансування через забезпечувальні служби, безпосереднє підпорядкування лікарів військових частин командирам, копіювання медичними організаційними структурами військ (сил) регламентована правилами воєнного часу.

Лікарів усіх військових частин, закладів, установ, лазаретів, медичних рот, окремих медичних батальйонів необхідно підпорядкувати начальникам госпіталів відповідно до територіального принципу забезпечення і покласти на них відповідальність за медичне забезпечення повсякденної діяльності

військ (сил) і визначені мобілізаційні завдання. Інтелектуальна ізоляція медичного персоналу військових частин, окремих медичних рот, лазаретів та окремих медичних батальйонів (через неповне професійне навантаження чи його специфічну структуру) є переконливим аргументом на користь скорочення їхніх посад та організації діяльності цих структур у складі госпіталів. Іншого способу немає — військові госпіталі не будуть сповна укомплектовані медичним персоналом через ліміт чисельності персоналу й не зможуть розвивати свої технологічні досягнення.

Суттєве скорочення штатної чисельності військово-медичної служби, яке передбачене Програмою реформування ЗС України на 2006–2011 роки, та обмеженість фінансування змушують дуже жорстко ставити питання про пріоритети. Яку мінімальну потужність військової медицини ми можемо зберегти для розвитку наукового, педагогічного, мобілізаційного та

кадрового потенціалів служби? Жодна з цих складових не повинна бути втрачена. Але пріоритети підлягають ревізії.

Необхідно зберегти і розвинути ті організаційні структури служби, функції та завдання яких не може виконувати система міністерства охорони здоров'я: медичні установи для забезпечення повсякденної діяльності військ (сил) у тому числі санітарно-епідеміологічну службу, потужні багатопрофільні госпіталі, медичний персонал, кафедри післядипломної підготовки, які готуватимуть фахівців винятково з актуальних військово-медичних проблем, НДІ військово-медичних проблем та інші.

Організаційні структури, які не вирішують проблем військової медицини, а створюють їх, тобто є економічно збитковими, мають бути якнайшвидше скорочені.

Керівництво Української військово-медичної академії, плануючи зберегти для забезпечення навчального процесу близько 800 штатних посад, вчинило традиційно, виходячи із того, що там будуть навчатися всі лікарі, а не лише військові, і не тільки військово-медичним, а й клінічним і, не виключено, військово-медичним спеціальностям. Однак логіка реформування медичного забезпечення ЗС

Лікування хворих здійснюється недостатньо інтенсивно: воно триває втричі довше, ніж у країнах-членах НАТО.

Україні диктує планувати збереження чи скорочення організацій, виходячи з встановленої чисельності медичної служби (5600), прогнозованого розміру фінансування (???) та потреб потенційних пацієнтів, які потребують медичної допомоги (перший пріоритет) і військ у мобілізаційній готовності (другий пріоритет), визначати інші провідні напрями для збереження закладів охорони здоров'я та їх потужності.

Підготовка військово-медичних кадрів для Збройних Сил України вищої якості та з незрівнянно меншими затратами може здійснюватися за межами військово-медичної служби — кафедрами післядипломної підготовки, які готуватимуть медичний персонал у відповідності з актуальними військово-медичними проблемами.

Аналіз і оцінка цілей та завдань показали, що загальна чисельність персоналу військово-медичної служби повинна складати 7 відсотків від перспективної чисельності Збройних Сил України та 2,5 відсотка від кількості всіх забезпечуваних контингентів. Для ефективного функціонування військово-медичній службі необхідно мати не менше 4 тис. ліжок, розгорнутих у 14–15 госпіталів. У межах цієї потужності і реально можливого поточного фінансування близько 300 млн гривень (консолідований бюджет 2005 року) необхідно і можна зберегти та розвинути державний військово-медичний мобілізаційний ресурс.

Систему медичної допомоги (єдиноначальність в управлінні обсягами медичної допомоги і ресурсами) необхідно підпорядкувати вимогам законодавства, ліквідувати практику роздільного фінансування потреб військової медицини через забезпечувальні служби і перейти на фінансування медичного забезпечення через консолідований бюджет.

Для збереження і розвитку госпіталів мають бути використані всі можливості щодо збільшення джерел і обсягу фінансування. Напри-

клад, самофінансування деяких підрозділів, самоокупність, посередницькі послуги, оренда (з чітко визначеною метою) спроможні забезпечити використання функціональних (сезонних, добових, тимчасово резервних) надлишків лікувально-діагностичних підрозділів і сприяти їх фінансовій стабільності. Заборона такої діяльності «загання» медперсонал в криміногенну зону і гальмує прогресивні зміни в організації військово-медичної служби. У цьому зв'язку доцільно було б провести експеримент на базі Головного військового клінічного госпіталю, який має для цього необхідний кадровий потенціал.

Єдино можливим організаційним початком реформування медичного забезпечення Збройних Сил України є нормативно-правові акти, які змусять посадових осіб реалізувати ключову стратегію служби. Для цього необхідні відповідні рішення Міністра оборони України та дозвіл на підготовку таких наказів:

1. «Про встановлення загальної чисельності військово-медичної служби Збройних Сил України».

2. «Про затвердження Програми державних гарантій забезпечення військовослужбовців і ветеранів військової служби МО України безплатною медичною допомогою».

3. «Про єдиноначальність і організаційну структуру професійного медичного управління».

4. «Про перехід від фінансування закладів охорони здоров'я забезпечувальними службами до фінансування гарантованого обсягу медичної допомоги та іншої об'єктивно необхідної діяльності через консолідований бюджет військово-медичної служби».

5. «Про експеримент щодо впровадження нових організаційних форм діяльності Головного військового клінічного госпіталю і перехід деяких підрозділів на самофінансування».

Микола ВОВКОДАВ,
генерал-майор медичної служби запасу,
заслужений лікар України

«ФЛАГМАН»

ОТЕЧЕСТВЕННОГО РЫНКА НАГРАДНОЙ И СУВЕНИРНОЙ ПРОДУКЦИИ

ЗАО «Флагман», основанное в 1991 г., хорошо известно на рынке Украины, как изготовитель наградной и сувенирной продукции. Свою деятельность предприятие начало с производства фурнитуры для Вооруженных Сил Украины (пряжки для ремней, эмблемы родов войск т.д.), а с 1995 г. началось производство армейских наград, знаков, медалей, различной сувенирной продукции. Основное направление компании «Флагман» сегодня – это разработка дизайна и изготовление медалей, памятных знаков, орденов, сувенирной продукции, включая литые из бронзы изделия. В ближайшее время в ассортименте предлагаемых услуг появятся и изготовление ювелирных изделий из драгоценных металлов, в том числе из золота и серебра.

«Георгий Победоносец»
h=22 см

«Три богатыря»
h=22 см

«Князь Владимир»
h=21 см

«Кавказ-артиллерист»
h=18 см

Пепельница «Кабан»
h=11 см

«Пальма Мерцалова»
h=30 см

Также предприятие изготавливает призы, письменные приборы, часы и др.

В планах – изготовление посуды (столовое серебро). Возможен заказ эксклюзивных работ, существующих только в единичном экземпляре.

Главными работами «Флагмана» для силовых структур стали: медаль «10 років Збройним Силам України», медаль «10 років МВС України», знак «10 років Прикордонним військам України», «10 років Внутрішнім Військам», а также знаки участковых инспекторов МВД Украины.

«Охотники на привале»
h=12 см

Набор письменный «Фетида»
h=23 см

«Кобра»
h=14 см

Пепельница «Медведь»
h=10.5 см

Часы с национальной символикой

На моє запитання, як підполковник Андраш Борчок сприйняв пропозицію попрацювати в Україні, угорський офіцер відповів чесно: «Я, як людина військова, отримавши завдання, не маю права відмовлятися. Проте був би нещирим, якби не визнав: я був сповнений гордістю, що саме мені доручили представляти інтереси міністерства оборони моєї держави в одній з найбільших країн Європи. Це надзвичайно почесне і відповідальне завдання, і я намагаюся виконувати його найкраще». Від себе додаю: на нинішній посаді мій співрозмовник — з липня 2005 року. А до цього, у 1999–2002 роках, обіймав посаду заступника військового та військово-повітряного аташе.

— **Пане Андраше, як складалася ваша військова кар'єра?**

— Після закінчення школи я продовжив навчання у Військовій Колегії у місті Егер, а далі була гімназія. Звідси вже вела пряма дорога до вищого військового навчального закладу. Я обрав Вищу військову школу імені Лайоша Кошшута, в Сентендре. Закінчивши її, я став офіцером-танкістом і отримав ди-

Аташе з питань оборони Угорської Республіки в Україні підполковник Андраш БОРЧОК:

**«В УКРАЇНІ
ВІДБУЛИСЯ ЗНАЧНІ ЗМІНИ.
ЯКБИ НЕ БАЧИВ ЦЬОГО
НА ВЛАСНІ ОЧІ —
НЕ ПОВІРИВ БИ...»**

плом інженера-механіка. Офіцерську службу розпочав у Будапештському полку військової поліції, а через рік вступив до Університету національної оборони імені Міклоша Зріні. У 1992 році, отримавши диплом, я став на службу в міністерстві оборони.

— **Здається, саме тоді Угорщина вперше заявила про вступ до НАТО.**

— Про наміри вступити до НАТО вперше було заявлено в 1992 році. Це був складний процес, адже треба було виконати багато умов. Цей момент настав у 1999 році, коли НАТО вже було готове прийняти нового кандидата, а політикум та громадськість Угорщини — вступити у цей союз. На той час ми виконали основні вимоги НАТО, найважливіші з яких — демократи-

чне управління та громадський контроль над армією.

— **Референдум з питання вступати до Альянсу чи ні, розставив, так би мовити, всі крапки над «і».**

— Так. Референдум, проведений 16 листопада 1997 року, показав, що переважна більшість (85,33%) населення країни проголосувала за вступ Угорщини до НАТО. Ці цифри красномовно свідчать про успіх проведеної роботи з популяризації серед населення наміру керівництва держави долучитися до європейської та світової спільноти.

— **Пане Андраше, скільки часу знадобилося для того, щоб угорське військо відповіло натовським стандартам?**

— Насамперед хочу зазначити, що угорська армія ще не є стовідсотково професійною. Такою вона вважатиметься тільки тоді, коли організаційна, технічна системи та озброєння відповідатимуть вимогам сьогодення. Згідно з планами, ці вимоги будуть виконані до 2010 року. Зауважу, що за стандартами НАТО країна, яка вступає до Альянсу, не обов'язково повинна мати професійну армію.

— **Період переходу до професійного війська був складним?**

— Для цього нам необхідно було насамперед досягти консенсусу між політичними партіями та схвалення курсу на професіоналізацію армії громадськістю. До того ж, на ринку робочої сили мала бути достатня кількість претендентів, які б відповідали висунутим вимогам, а також забезпечити армію коштами у повному обсязі.

Цей процес здійснювався поступово, допоки 3 листопада 2004 року демобілізувався останній військовослужбовець строкової служби і його місце зайняв контрактник. Для досягнення успіху необхідні були принципово нова система керівництва кадрами, професійна вербувальна система та добре обґрунтовані інформаційні кампанії. На період переходу до професійного війська цей процес підтримували дві третини політичних партій та громадян. Вже через рік підтримка значно зросла.

— **Чи був в Угорщині період, коли служили і строковики, і контрактники?**

— Місця військовослужбовців строкової служби заповнювались

Із п'ятнадцяти осіб відбирається приблизно шестеро. І лише один-два отримують можливість заключити контракт.

контрактниками поступово. В угорській армії вже з 1992 служили за контрактом старші та молодші офіцери, а з 2000 — військовики рядового складу. Таким чином, приблизно за п'ять років строковиків замінили контрактниками.

— **Чи правда, що треба пройти дуже серйозний відбір, щоб влаштуватися на службу за контрактом? Адже конкурс великий?..**

— Так. Кандидати повинні мати, насамперед, відповідну фахову й освітню підготовку, пройти ретельне обстеження фізичного та психологічного стану. Із п'ятнадцяти осіб, які цікавляться контрактною службою, у подальшому відбирається приблизно шестеро. І лише один-два отримують можливість заключити контракт.

— **Сьогодні в українському суспільстві відсутня однозначна позиція щодо доцільності вступу до НАТО.**

— У нашому суспільстві також не було однастайності у вирішенні цього питання. Найбільшою проблемою було нерозуміння того, чому після виходу із Варшавської

угоди країна має приєднатись до іншого альянсу, який завдяки комуністичній пропаганді пересічні громадяни сприймали як ворожий. Отже, декілька років поспіль популярною вважалася думка про дотримання нейтралітету.

Для підтримання спільною ідеєю вступу до НАТО необхідні були повне взаєморозуміння політичних партій та серйозна інформаційна кампанія. Фахівці з комунікаційних питань розробили цілеспрямовану стратегію, реалізувавши яку вдалося досягти підтримки громадян та показати їм недоліки позаблокового статусу держави.

— **Чи престижна в Угорщині військова служба?**

— Так, і за останні 5–8 років популярність її суттєво зросла. Значно підвищили авторитет військових участь у Програмі «Партнерство заради миру», вступ до НАТО, перехід на професійну армію. На сьогодні серед «силовиків» найпопулярнішою є професія військового. Вступити до військових навчальних закладів бажаючих набагато більше, ніж вони спроможні прийняти. Тисячі претендентів очіку-

ють на те, щоб стати контрактниками. Цьому, звичайно, сприяє і порівняно висока зарплата.

— На скільки різняться грошове забезпечення солдата-строковика і контрактника?

— Контрактник є таким же працівником, як слюсар, учитель чи інженер. Він отримує заробітну плату згідно з контрактом. Найнижча зарплата солдата-початківця вдвічі більша за отримувану в Угорщині мінімальну оплату праці і в двадцять разів більша за ту, яку отримував щомісячно військовослужбовець строкової служби. Тобто в середньому складає близько 450 євро. Військовослужбовці за контрактом, окрім зарплати, можуть отримувати ще й різні надбавки (за звання, шкідливі умови служби і т.ін.).

Хочу також зазначити, що лейтенант в угорській армії отримує близько 600 євро, підполковник — 1100, бригадний генерал — понад 2000. Їм також можуть нараховуватися різні доплати.

— Як в угорській армії вирішується житлова проблема?

— Із-за обмежених можливостей бюджету вирішення цього питання важким тягарем лягає на плечі військового відомства. Сьогодні ми намагаємося покращити житлові умови у першу чергу тих військовиків, які служать за контрактом. Особовому складу надають комфортні кімнати на 2–4 особи з усіма зручностями. Так, за останні три з половиною роки контрактникам передано 6100 місць.

Стосовно професійного складу можу сказати, що у 2006 році міністерство оборони планує закупів-

лю та передачу 300 квартир, а шестистам офіцерам буде надана грошова допомога для придбання власного житла. Передбачена також доплата за піднайом житла. Її сума залежить від багатьох чинників. Наприклад, у Будапешті сім'я військового з трьох чоловік щомісячно отримує доплату за оренду квартири приблизно 300 євро.

— Яким є на сьогодні військовий бюджет Угорщини? Чи змінився він після вступу до НАТО?

— Згідно з поданими оборонним відомством пропозиціями, військовий бюджет у 2005 році мав становити 1,76% ВВП, а у 2006 — 1,81%. На жаль, внаслідок зростання дефіциту бюджету та спрямованих на зменшення інфляції намагань уряду ці зобов'язання не були виконані. Отже, військовий бюджет країни у 2005 році складав 1,27% ВВП, а в нинішньому становитиме 1,24%. Незважаючи на певні труднощі, угорська армія готова й надалі виконувати свої функціональні завдання та міжнародні зобов'язання.

— В Угорській Республіці досить суттєво скорочено армію. Як проходив цей процес?

— У 1995 році в збройних силах Угорщини налічувалося понад 90 тис. військовослужбовців, у 2005 — їх чисельність зменшилася до 27 тис., а на кінець 2006-го, за прогнозами, складатиме 25 тис. військовиків. Це тривалий процес, який пройшли всі країни, які мають намір перетворити збройні сили на професійні. Він супроводжується усвідомленням того, що призначення збройних сил полягає у за-

безпеченні безпеки країни, а не соціальних потреб. Але це не означає, що міністерство оборони не піклується про тих, хто мусить залишити армію. Так, військові, які прослужили 25 років, отримують повне пенсійне забезпечення. Тим, кому не вистачає вислуги років для того, щоб піти на пенсію, надають можливість безкоштовно перекваліфікуватися та пройти стажування. Окрім того, в Угорщині створено центр працевлаштування, який у 2005 році, на основі бюджету в 1 млн 200 тис. доларів США, надав соціальну допомогу військовим, які були змушені звільнитися достроково.

— Як активно армія Угорщини бере участь у миротворчих операціях?

— Нашим законодавством чітко визначено, що, відповідно до зовнішньополітичних інтересів та інтересів політики безпеки країни, а також зважаючи на можливості армії та бюджету, у миротворчих операціях водночас можуть брати участь близько тисячі військовиків. На сьогодні ця цифра складає 800 вояків.

Для Угорщини — зважаючи на її географічне положення — особливо важливою є участь в операціях, що проводяться на заході Балканського півострова. У Косовому знаходяться 455 наших миротворців, у Сараєво — 119. Сприяючи боротьбі з міжнародним тероризмом, ми плануємо довгострокове перебування наших військових в Афганістані. Також ми беремо участь у миротворчих місіях на Кипрі, у Західній Сахарі, Грузії, Єгипті, Конго, Іраку...

— Пане Андраше, яке значення мав візит Міністра оборони України Анатолія Гриценка до Угорщини в січні цього року для поглиблення зв'язків між нашими відомствами?

— Ми в Угорщині, як і ви в Україні, дотримуємося принципу — не організовувати зустрічі лише заради зустрічі. І працюємо на результат. У Будапешті міністри оборони Угорщини та України підписали міждержавну угоду про військове та технічне співробітництво та Програму угорсько-українського співробітництва у сфері оборони на період до 2008 року. Я впевнений, що це дасть новий імпульс поглибленню зв'язків між нашими армія-

Угорщина бере участь у миротворчих місіях на Балканах, Кіпрі, у Західній Сахарі, Грузії, Єгипті, Конго, Іраку, Афганістані...

ми, а також співробітництву України з Вишеградською четвіркою та країнами-членами НАТО.

— За якими напрямками здійснюватиметься співробітництво між українськими та угорськими збройними силами у 2006 році?

— Планується проведення заходів як у військово-політичній, так і військовій та військово-технічній сферах. Угорщина позитивно ставиться до членства України в НАТО. Ми готові поділитися власним досвідом, особливо в галузі «MAP» (план дій партнерства) та «PRENAME» (підготовка до вступу). Заплановано також проведення спільних двосторонніх навчань у рамках підготовки до участі в миротворчих операціях та ліквідації кризових ситуацій. Наші експерти вважають, що українські фахівці можуть перейняти досвід ремонту та модернізації колишньої радянської військової техніки.

— Міністр оборони України Анатолій Гриценко під час візиту до Угорщини зацікавився організацією капеланської служби у війську.

— У межах військової організації кожна зареєстрована релігійна громада може здійснювати діяльність, пов'язану з віросповіданням. Діяльність членів капеланської служби перебуває виключно під контролем церкви. Вона підпорядкована міністерству оборони, а головним органом від католицької церкви є ординаріат. Кількість священників у мирний час визначається таким чином: на 1000 солдат — один священник. Капеланська служба має також професійних капеланів та капеланів, які є офіцерами запасу. Витрати, пов'язані з її функціонуванням, сплачує міністерство оборони.

— На Ваш погляд, як далеко просунулася Україна на шляху до НАТО? Як Ви оцінюєте загальний рівень стану української армії?

— Україна є прихильником євроатлантичної інтеграції і, незважаючи на складне внутрішньополітичне становище, послідовно продовжує впроваджувати необхідні для членства в НАТО реформи. Після започаткування Інтенсивного діалогу в квітні 2005 року цей процес став ще активнішим. Вважаю, що наступним логічним кроком може

Люблю проводити вільний час в колі своєї родини. До речі, мій син... гравець київського «Арсенала».

стати членство в «MAP». Країна, згідно з напрацьованим та у разі відповідного проведення виборів у березні 2006 року, з надією може очікувати на самміт НАТО у Софії. У той же час, слід пам'ятати, що для вступу в Альянс необхідна згода більшості громадян країни-претендента.

Минули часи масової армії. Це добре розуміють і в Україні. Її збройні сили перебувають у перехідному стані, а перетворення часом супроводжуються болісними кроками. Але в інтересах майбутнього їх треба зробити. І з часом мати хоча й менше за чисельністю, але ефективніше військо.

— Ваші співвітчизники цікавляться нашою країною?

— Можу стверджувати, що після Помаранчевої революції дуже велика кількість людей зацікавилася Україною. Я охоче ділюся зі своїми друзями особистими враженнями з цього приводу. У вашій країні відбулися такі великі зміни! Якби не бачив цього на власні очі — не повірив би.

— Яким Ви бачите майбутнє України?

— Я не віщун... Проте вважаю, що Україна є великою і багатого країною. Її геополітичне положення дозволяє налагоджувати нові зв'язки і крок за кроком інтегруватись у євроатлантичні структури. Основним інтересом Угорщини у сфері

політики безпеки є те, що вона прагне належати до однієї економічної та оборонної спільноти. А отже, євроатлантичні прагнення України тотожні з бажаннями Угорщини.

— І на завершення нашої бесіди не можемо не поцікавитися: як Ви проводите свій вільний час?

— На жаль, його катастрофічно не вистачає. Люблю пограти у футбол, настільний теніс. У молодості я був професійним спортсменом.

Люблю проводити вільний час в колі своєї родини. У мене любляча дружина і двоє прекрасних дітей. Доньці Маріанні 11 років, сину Андріашу — 15. Вони навчаються у київських школах. Донька вчиться гри на фортепіано, а син захоплюється футболом. До речі, він є гравцем київської футбольної команди «Арсенал».

А моє хобі — нумізматику. На сьогодні маю принаймні по одній монеті із 107 країн світу. Мрію мати у своїй колекції всі монети і банкноти, випущені вільною Україною, та деякі цінніші екземпляри минулих часів.

Бесіду вів Юрій КУЗНЕЦОВ

Часопис «Військо України» висловлює подяку за сприяння в організації інтерв'ю Департаменту міжнародного співробітництва Міністерства оборони України та особисто Наталії РОМАНЧУК

protherm

Опалювальне обладнання
європейської якості

Леопард

Навісний газовий котел з проточним нагрівом гарячої води

Скат

Навісний електричний котел

Ведмідь

Стационарний газовий котел з нагрівом гарячої води у зовнішньому або вбудованому бойлері

Барс

Стационарний газовий котел з відмінними екологічними показниками

Saunier Duval

Котли з Франції
Створено для Вашого комфорту

ThemaClassic

ISOMAX

ISOFAST

ПРОМИСЛОВО-ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО
МИСЛИВПРОМПОСТАЧ

**04073, Київ-73,
пр. Московський, 20;
тел.: (044) 464-49-69;
419-78-78
e-mail: ohotsnab@ln.ua**

**СТРАТЕГІЧНИЙ БОМБАРДУВАЛЬНИК
В -1В (США)**

БРОНЕТРАНСПОРТЕР LAV-25 (США)

СТРАТЕГІЧНИЙ БОМБАРДУВАЛЬНИК B-1B (США)

Озброєння бомбардувальника складається з крилатих ракет і бомб. У двох передніх відсіках, що мають зсувну перегородку, може розміщуватися бойове навантаження загальною масою до 16 900 кг, у тому числі барабанні ПУ з 8 КР малої дальності AGM-69 SRAM і 8 термоядерними бомбами B-83. Можливе оснащення літака звичайними бомбами, а також крилатими ракетами AGM-86B ALCM (8 — на внутрішній підвісі й 14 — на зовнішній; у цьому випадку максимальна дальність польоту за оптимальним профілем знижується до 7200 км). Через незадовільні характеристики відділення бойового навантаження задній відсік використовується тільки для розміщення додаткового паливного бака. На B-1B встановлені чотири двигуни «Дженерал Електрик» F101-GE-102 з форсажною камерою. Обладнання літака складається з оглядово-прицільної РЛС «Вестингауз» AG-66, що забезпечує також політ у режимі

проходження рельєфу місцевості, інерціальної навігаційної системи, доплерівської навігаційної РЛС, РЛС заднього огляду ALQ-153, комплексу РЕБ AN/ARQ-161, апаратури супутникового зв'язку і т. д. B-1B — перший американський стратегічний бомбардувальник, у конструкції якого застосовані елементи технології «Стелс», спрямовані на зниження радіолокаційної помітності (вигнутий канал повітрязабірника, РЛС з нахилоною антеною, радіопоглинаюче покриття каналів повітрязабірника, а також ділянок конструкції планера й заклення кабіни). Мінімальна величина ЕПР літака знижена до 3 м² (у B-1A вона дорівнювала 10 м²). Літак оснащений крилом змінюваної геометрії, системою дозаправлення в повітрі з телескопічною штангою.

БРОНЕТРАНСПОРТЕР LAV-25 (США)

БТР «Грізлі» розроблений у 1982 році канадською фірмою «Дженерал моторс оф Канада» на базі бронетранспортера «Пірана 4 x 4», що випускається цією фірмою за ліцензією швейцарської фірми «Моваг». Дороблений відповідно до вимог США, цей БТР перебуває на озброєнні корпусу морської піхоти (744 машини) і сухопутних військ (680 машин) США під назвою LAV-25. За своєю конструкцією він являє собою стандартне колісне шасі (8 x 8) БТР «Пірана» із встановленою на ньому американською двомісною броньованою баштою, озброєною 25-мм автоматичною гарматою M-242 «Чейн Ган» і спареним з нею 7,62-мм кулеметом M-240. БТР має зварений броньований корпус. У передній частині праворуч встановлений американський V-подібний шестициліндровий двигун «Детройт дизель» 6V-53T і автоматична гідромеханічна трансмісія «Аллісон» MT-653DR. Механік водій розміщується ліворуч.

Для забезпечення огляду його місце обладнане перископічними приладами спостереження. Командир машини і навідник знаходяться у двомісній броньованій башті, в якій встановлена 25-мм автоматична гармата і спарений з нею 7,62-мм кулемет. Для керування стрільбою командир машини і навідник мають перископічні приціли M36E1. У передній частині башти змонтовані два чотириствольні гранатомети для створення димових завес. Десантне відділення знаходиться в кормовій частині корпусу. Тут можуть розміститися шість повністю екіпірованих піхотинців. У бортах і задній частині корпусу є 4 амбразури для ведення стрільби зі стрілецької зброї, не залишаючи машини.

тактико-технічна характеристика

Довжина, м	44,8
Розмах крила, м	23-41
Висота, м	10,7
Діапазон кутів стріловидності, град.	15-65
Тяга двигунів на форсажі, макс., кгс	4x13 610
Максимальна злітна маса, т	205,9
Гранично допустима злітна маса, т	216,36
Максимальна маса бойового навантаження, т	16,9
Максимальна швидкість, км/год.	1270
Максимальна дальність польоту на великій висоті з бойовим навантаженням 10,9 т і додатковим паливним баком у третьому бомбовом у відсіку, км	10 400
Екіпаж, чол.	4
Практична стеля, м	15 000

тактико-технічна характеристика

Екіпаж, чол.	3
Десант, чол.	6
Бойова маса, т	13,4
Габарити, м:	
довжина корпусу	6,39
ширина	2,5
висота	2,69
Озброєння (калібр), мм:	
гармата	25
кулемет	7,62
Боекомплект, шт.:	
пострілів	210
патронів	420
Потужність двигуна, к. с.	275
Питома потужність, к.с./т	23
Максимальна швидкість, км/год:	
по шосе	96
на плаву	9,5
Запас ходу по паливу, км	650-780
Запас палива, л	300
Дорожній просвіт, м	0,5
Подолані перешкоди:	
Рів, м	1,8
Стінка, м	0,6
Підйом, град.	31
Крен, град.	17

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Передплатний індекс: 74101

04071, м. Київ
вул. Верхній Вал, 34
Тел./Факс: (044) 467-7540
WWW.EPOS.KIEV.UA
E-MAIL: RECOVERY@EPOSMAIL.KIEV.UA

ЦЕНТР ВІДНОВЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ №1 В УКРАЇНІ

Відновлення інформації на всіх типах носіїв
з використанням технологій світового лідеру
ONTRACK DATA recovery та власних розробок

Гарантоване знищення інформації

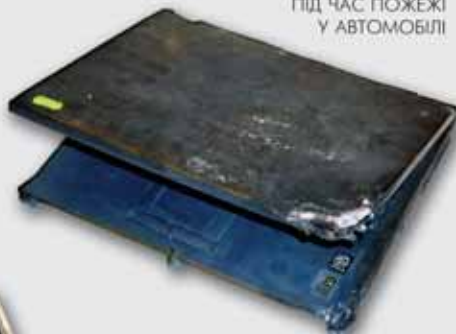
Діагностика та ремонт
накопичувачів
любого ступеню
складності

ПОШКОДЖЕНІ
ЖОРСТКІ ДИСКИ
(HDD)

НОУТБУК, ПОШКОДЖЕНИЙ
ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ
У АВТОМОБІЛІ

КОМП'ЮТЕР ПІСЛЯ ПОЖЕЖІ

ІНФОРМАЦІЮ ВІДНОВЛЕНО!